

Dominik Sokołowski

Lech Bądkowski w świetle materiałów aparatu bezpieczeństwa PRL

Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej 7, 377-433

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dominik Sokołowski

LECH BĄDKOWSKI W ŚWIETLE MATERIAŁÓW APARATU BEZPIECZEŃSTWA PRL

Poszukiwania dokumentów dotyczących Lecha Bądkowskiego w archiwach byłej Służby Bezpieczeństwa mogą stanowić dobry przykład, że pomimo zniszczenia głównych akt dotyczących danej osoby – prowadząc szeroką, wielokierunkową kwerendę – nadal można odnaleźć wiele cennych archiwaliów, nieraz bardzo rozproszonych, które w znacznym stopniu pozwalają odtworzyć zainteresowanie aparatu bezpieczeństwa figurantem.

Lech Bądkowski – rocznik 1920, żołnierz kampanii wrześniowej i następnie Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, gdzie przeszedł przeszkolenie wywiadowcze w Oddziale VI („cichociemni”), dziennikarz i literat, jeden z inicjatorów i działacz Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, pierwszy rzecznik prasowy NSZZ „Solidarność”¹. Człowiek o tak bogatym życiorysie, kompromitującej, z punktu widzenia reżimu komunistycznego, przeszłości oraz – pomimo trzymania się legalnych form działania – stale podejrzewany o wrogą działalność polityczną i kontestowanie ustroju musiał znaleźć się w zainteresowaniu organów bezpieczeństwa państwa: najpierw Urzędu Bezpieczeństwa, a potem jego sukcesorki i kontynuatorki Służby Bezpieczeństwa.

Zapisy ewidencyjne

W kartotece odtworzeniowej byłej Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Gdańsku przechowywana jest karta E-14 (karta archiwalna wypełniana w sytuacji składania materiałów operacyjnych i śledczych do archiwum), która zawiera informację o tym, że Lech Bądkowski przeszedł przeszkolenie dywersyjno-wywiadowcze w Oddziale VI Sztabu Naczelnego Wodza Polskich Sił Zbrojnych w Anglii, oraz informację o wydaniu mu w 1966 r. książeczki żeglarskiej². Materiały archiwalne dotyczące Lecha Bądkowskiego powinny znajdować się pod sygnaturami R-7255 (sprawa

¹ Szerzej o Lechu Bądkowskim zob.: P. Zbiński, *Na własny rachunek. Rzecz o Lechu Bądkowskim*, Gdańsk 2004; J. Kotlica, *Lech Bądkowski – rzecznik Rzeczypospolitej*, Pelplin–Gdynia 2001.

² Szerzej na temat ewidencji operacyjnej SB zob. J. Piąt, *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB z uwzględnieniem przydatności zachowanych materiałów ewidencyjnych w bieżącej pracy Instytutu Pamięci Narodowej [w:] W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, Toruń 2007.

~~Tajne - oper. specjalna~~

WYPELNIŁA JEDNOSTKA EWIDENCJI OPERACYJNEJ

1. BADKOWSKI
Nazwisko (wypełnić drukowanymi literami)

2. LECH-MIECZYSLAW
Imię i nazwisko (wypełnić drukowanymi literami)

3. Kazimierz
Imię ojca

4. Zofia Faustman
Imię i nazwisko penultimo matki

5. 24. I. 1920 r.
Data urodzenia

6. TORUŃ
Miejscowość urodzenia (miasteczko, powiat, województwo)

7. Gdańsk, ul. Targ Rybny 65 m 7
Miejscowość zamieszkania (miasteczko, ulica, nr domu, nr mieszkańca)

8. Grupa IV Wydział III KNMO Gdańsk
Nazwa jednostki operacyjnej

9. 89
Sposób i numer powołania (numer, data wyznaczenia karty)

10. Inspektor Miernostwa
Stanowisko, nazwisko, imię, nazwisko ojca (pełna nazwa operacyjna)

11. [Podpis]
Imię, nazwisko i podpis zatwierdzającego

Wzór EO-4/62

Data zapisu	Treść zapisu
18.1.73	op. H. [Podpis] Wydziału Sekcji M. C. - wskazanie na [Podpis]
1.10.80	op. H. [Podpis] [Podpis] - [Podpis] - [Podpis]
14.05.81	op. [Podpis] [Podpis] [Podpis] - [Podpis] - [Podpis] - [Podpis]
9.02.83	op. H. [Podpis] - [Podpis] - [Podpis] - [Podpis]

ZNIESIENO KLAUZULĘ TAJNOŚCI
zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie informacji (Dz.U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1321)

[Podpis] [Podpis] [Podpis]

Karta EO-4/62 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku (AIPN Gd, 0065/1)

~~Tajne~~

1985 KWIEC 25 A

1. BADKOWSKI
Nazwisko (za wyjątkiem nazwiska penultimo)

2. LECH-MIECZYSLAW
Imię i nazwisko penultimo

3. Kazimierz
Imię ojca

4. Zofia Faustman
Imię i nazwisko penultimo matki

5. 1920.01.24 Toruń
Data i miejsce urodzenia (miejscowość, powiat, wojew.)

6. Gdańsk ul. Targ Rybny 6c/7
Miejscowość zamieszkania (miasteczko, ulica)

7. nie pracuje
Czynność w chwili obecnej (dotyczy osób, które nie są w służbie)

8. polak
Narodowość

9. polak
Narodowość

10. umie
Wykształcenie (stopień, zawód)

11. licencjat
Zawód

12. inteligencja
Kwalifikacja społeczna

13. _____
Przynależność partyjna

*) Wypełnić drukami drukowanymi literami.

85.04.19

Wydz. III
Rozm. Nr. 8521... Zarejestr. przez... [Podpis]
powód... [Podpis]... [Podpis]
działano w archiwum tut. Wydz. „C” pod Nr. II - 18386
powód... [Podpis]... [Podpis]

Zniesiono całkowicie [Podpis]

Mkr-2, Główna fir 1, W-wp. Zps. 417/8115

Karta Mkr-2 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku (AIPN Gd, 0065/1)

operacyjna) i H-18709 (książeczka żeglarska)³. L. Bądkowskiemu dotyczyła także karta EO-4/62 (karta rejestracyjna zainteresowań operacyjnych), która została założona w dniu 10 kwietnia 1968 r. w związku z rejestracją sprawy Bądkowskiego pod numerem 8591. Ponieważ Bądkowski pozostawał od tej pory w aktywnym zainteresowaniu operacyjnym, czyli stał się tzw. figurantem sprawy operacyjnej, na karcie tej odnotowywano kolejne sprawdzenia w ewidencji Wydziału „C” Komendy Wojewódzkiej MO w Gdańsku dokonywane przez rozmaite wydziały tejsze komendy. Dzięki temu zyskujemy pogląd na to, w jakim zakresie SB interesowała się Lechem Bądkowskim w latach 1968–1984⁴. Na karcie podane są także nazwiska oficerów operacyjnych, którzy prowadzili rozpracowanie Bądkowskiego⁵. Kolejną kartą jest karta Mkr-2 (późniejszy odpowiednik karty E-14), która zawiera informację o złożeniu do archiwum Wydziału „C” WUSW w Gdańsku sprawy operacyjnego rozpracowania o nr. rej. 8591 z powodu zgonu figuranta (data zapisu 19 kwietnia 1985 r.)⁶. Ponadto w kartotece odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku pod nr. II-18786 znajduje się jeszcze karta E-14 sporządzona w UOP na podstawie oryginalnych esbeckich kart E-14 i Mkr-2. Zawiera ona informację o zniszczeniu akt sygn. R-7255 i II-18786 w 1990 r.⁷

Sprawdzenie w kartotekach MSW w Warszawie potwierdza informacje uzyskane w Gdańsku. W kartotece odtworzeniowej Biura „C” MSW odnajdujemy karty E-14 i Mkr-2 identyczne w treści, jak analogiczne karty z kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku⁸. Dodatkowo zapisy te zdublowane są w elektronicznej kartotece pn. „Zintegrowany System Kartotek Operacyjnych”⁹. Jedyne *novum* stanowi karta Pz-26 z kartoteki paszportowej Biura Paszportów MSW, zawierająca informację o zniszczeniu akt paszportowych sygn. E-48913 w 1975 r. Na karcie tej znajdujemy także adnotację o zastrzeżeniu wyjazdów zagranicznych w latach 1968–1981 przez Departament III MSW. Oznaczało to, że Lech Bądkowski nie mógł otrzymać paszportu bez poinformowania

³ AIPN Gd, Karta E-14 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. L. Bądkowskiego.

⁴ AIPN Gd, Karta EO-4/62 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. L. Bądkowskiego.

⁵ Byli to: Krzysztof Wysocki, poprzednie nazwisko Kotas (ur. 1944), por. MO; 1970–1973 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1973–1976 st. inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1976–1978 kierownik sekcji Wydziału III KW MO w Gdańsku (AIPN Gd, 214/1920, Akta osobowe); Jan Protasiewicz (ur. 1946), kpt. MO; 1969–1973 oficer techniki operacyjnej Wydziału RKW KW MO w Gdańsku, 1973–1976 referent techniki operacyjnej Wydziału RKW KW MO w Gdańsku, 1976–1977 inspektor Grupy Operacyjnej w Gdyni Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1977–1979 st. inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1979–1987 kierownik sekcji Wydziału III KW MO/WUSW w Gdańsku (AIPN Gd, 214/2265, Akta osobowe); Jerzy Milewski (ur. 1939), ppłk MO; 1961–1967 oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1967–1970 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1970–1973 kierownik grupy Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1973–1974 inspektor Inspektoratu Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego KW MO w Gdańsku, 1974–1975 I zastępca komendanta MO ds. SB KP MO w Kwidzynie, 1975–1976 zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Elblągu, 1976–1990 st. inspektor Wydziału Nadzoru Służby Terenowej Biura Eksploatacji i Rozwoju Systemu PESEL MSW (od 1981 r. Departamentu PESEL MSW) (AIPN, 58/15, Akta osobowe).

⁶ AIPN Gd, Karta Mkr-2 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. L. Bądkowskiego.

⁷ AIPN Gd, Karta E-14 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. L. Bądkowskiego.

⁸ AIPN, Karty E-14 i Mkr-2 z Kartoteki odtworzeniowej b. Biura „C” MSW dot. L. Bądkowskiego.

⁹ AIPN, Wydruk z systemu ZSKO dot. L. Bądkowskiego.

i zgody zainteresowanego departamentu MSW. Na odwrocie kart widnieje informacja o wyjazdach zagranicznych w latach 1959–1962¹⁰.

Tak więc po dokonaniu sprawdzeń w kartotekach zyskujemy informację, że w zasobach b. SB znajdowały się materiały archiwalne dotyczące Lecha Bądkowskiego zarchiwizowane pod czterema różnymi sygnaturami: R-7255 (sprawa operacyjna), H-18709 (książeczka żeglarska), II-18786 (sprawa operacyjnego rozpracowania krypt. „Inspirator”), E-48913 (akta paszportowe). Z tych wszystkich materiałów w zasobie IPN znajduje się tylko książeczka żeglarska. W teczce dotyczącej jej wydania znajdziemy m.in. dwa życiorysy pisane własnoręcznie przez Bądkowskiego w 1973 r. i 1976 r.¹¹

Pozostaje jeszcze skonfrontować informacje uzyskane z kart ewidencyjnych z innymi pomocami ewidencyjnymi, tj. dziennikiem rejestracyjnym i dziennikiem archiwalnym SB WUSW w Gdańsku.

W dzienniku rejestracyjnym odnajdujemy zapis odnoszący się do nr. 8591. Wynika z niego, że Wydział III KW MO w Gdańsku 10 kwietnia 1968 r. wszczął działania operacyjne w sprawie Lecha Bądkowskiego w ramach sprawy operacyjnej krypt. „Inspiratorzy”, przekwalifikowanej następnie (w 1972 r.) na kwestionariusz ewidencyjny krypt. „Inspirator”. W dniu 17 kwietnia 1980 r. sprawę przekwalifikowano ponownie na sprawę operacyjnego rozpracowania¹². Zmiana nazwy i kategorii wynika z faktu, że początkowo pod kolejnymi numerami zarejestrowano kilka osób do jednej sprawy – członków Związku Literatów Polskich w Gdańsku zaangażowanych w wydarzenia marcowe 1968 r. (oprócz L. Bądkowskiego byli to: Róża Ostrowska¹³ i Franciszek Fenikowski¹⁴). Później jednak SB postanowiła zindywidualizować poszczególne sprawy. SOR krypt. „Inspirator” 19 kwietnia 1985 r. zdjęto z ewidencji i złożono w archiwum pod nr. II-18786.

Dziennik archiwalny jest niekompletny i część zawierająca wpis odnoszący się do sygn. II-18786 nie została zachowana. Zachował się za to zapis dotyczący akt sygn. R-7255. Okazuje się, że była to sprawa ewidencji operacyjnej prowadzona przez UB/SB w Gdańsku (złożona do archiwum 10 czerwca 1958 r.) w związku ze służbą Bądkowskiego w PSZ na Zachodzie, w Oddziale VI¹⁵. Niestety brak jest wpisu o numerze rejestracyjnym sprawy – dzienniki rejestracyjne dla SB KW MO w Gdańsku zachowały się dla okresu od 1962 r.

¹⁰ AIPN, Karta Pz-26 z Kartoteki paszportowej b. Biura Paszportów MSW.

¹¹ AIPN Gd, 219H/17802, Teczka dotycząca wydania książeczki żeglarskiej Lechowi Bądkowskiemu, k. 1, 4.

¹² AIPN Gd, 0075/1, Dziennik rejestracyjny b. WUSW w Gdańsku, Lp. 8591.

¹³ Róża Ostrowska (1926–1975), pisarka, aktorka, scenarzystka teatralna. Redaktor i kierownik redakcji literackiej w Rozgłośni Gdańskiej Polskiego Radia, kierownik literacki w Teatrze Wybrzeże. W latach 1966–1975 inwigilowana przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach KE krypt. „Gaja” oraz SOR krypt. „Inspiratorzy”.

¹⁴ Franciszek Fenikowski (1922–1982), poeta, prozaik, reportażyista. W latach 1953–1954 oraz 1956–1957 prezes Oddziału Gdańskiego ZLP, kierownik Działu Literackiego w „Dzienniku Bałtyckim” (do 1955); współpracownik czasopism „Litera” i „Płomyczek”, autor felietonów historycznych w „Głosie Wybrzeża” (1968–1981). W latach 1968–1975 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Inspiratorzy” oraz KE krypt. „Kolega”.

¹⁵ AIPN Gd, 00128/6, Dziennik archiwalny spraw ewidencji operacyjnej II b. SB Gdańsk, Lp. 7255.

SOR krypt. „Inspirator”

Pomimo zniszczenia akt spraw operacyjnych prowadzonych przeciwko Lechowi Bądkowskiemu możliwe jest odnalezienie części materiałów wytworzonych w toku ich prowadzenia w teczkach innych zachowanych rozpracowań, np. odpisy lub kolejne egzemplarze dokumentów.

Bardzo słabo zachowała się dokumentacja sprawy ewidencji operacyjnej sygn. R-7255. Nie udało się nawet ustalić, kiedy została ona założona. Jak dotąd nie odnaleziono akt z tej sprawy. Jedyne dokument, który może pochodzić z tej sprawy, to Wyciąg z postanowienia o wszczęciu wstępno-agenturalnego rozpracowania na grupę dziennikarzy podejrzanych o prowadzenie wrogiej działalności wśród reakcyjnych elementów kaszubskich i pomorskich, bazując na separatyzmie kaszubsko-pomorskim¹⁶. Na wyciągu brakuje daty, jest jedynie informacja, że sprawa została wszczęta przez zastępcę naczelnika Wydziału V WUBP w Gdańsku. Musiało to więc być przed końcem 1954 r., kiedy to UB przeszedł reorganizację. W dalszej treści dokument jako podstawę wszczęcia rozpracowania podaje kontakty Lecha Bądkowskiego z konsulem Wielkiej Brytanii w Gdańsku oraz powiązania z ruchem młodokaszubskim. Okoliczności podane w treści dokumentu wskazują, że musiał powstać on po lipcu 1952 r.

Stosunkowo lepiej przedstawia się sytuacja ze sprawą krypt. „Inspiratorzy”/„Inspirator”. W aktach sprawy obiektowej dotyczącej środowiska literackiego w Polsce, prowadzonej przez Departament III MSW, zachował się meldunek z 12 kwietnia 1968 r. do Inspektoratu Departamentu III MSW, podpisany przez naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku ppłk. Jana Kujawę¹⁷, informujący o wszczęciu 10 kwietnia 1968 r. sprawy operacyjnej krypt. „Inspiratorzy”, nr rej. 8590, na grupę literatów – członków Oddziału Gdańskiego ZLP (Bądkowski, Ostrowska, Fenikowski). Grupa ta opracowała „oświadczenie” popierające wystąpienia literatów warszawskich i młodzieży studenckiej. Lech Bądkowski został przedstawiony jako duchowy przywódca opozycji w środowiskach kulturalnych Wybrzeża. Grupa Bądkowskiego miała dążyć do podporządkowania sobie osób z różnych środowisk w celu przeciwstawienia się w sposób czynny polityce PZPR i rządu w sferze polityki kulturalnej¹⁸. W archiwum możemy także odnaleźć informację o założeniu podsłuchu w mieszkaniu Lecha Bądkowskiego. Zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Gdańsku płk Czesław Piechnik¹⁹ 13 lutego 1969 r.

¹⁶ AIPN Gd, 0027/886, t. 2, k. 63–65.

¹⁷ Jan Kujawa (1923–1974), płk MO; 1945–1947 referent PUBP w Wejherowie, 1947–1948 st. referent PUBP w Wejherowie, 1948–1949 st. referent PUBP w Sopocie, 1950–1951 st. referent MUBP w Gdyni, 1952–1953 st. referent Wydziału IV WUBP w Gdańsku, 1953–1954 kierownik sekcji Wydziału IV WUBP w Gdańsku, 1954–1956 naczelnik Wydziału IV WUBP/WUdsBP w Gdańsku, 1957–1963 zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1963–1972 naczelnik Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1972 r. inspektor Departamentu I MSW (rezydentura w Berlinie), 1972–1973 inspektor Wydziału VIII Departamentu III MSW, 1973–1974 st. inspektor Wydziału VIII Departamentu III MSW. AIPN, 0193/4850, Akta osobowe.

¹⁸ AIPN, 0236/211, t. 1, Meldunek, 12 IV 1968 r., k. 258–259.

¹⁹ Czesław Piechnik (ur. 1917), płk MO; 1945–1946 referent PUBP w Białej, 1946 r. st. referent i jednocześnie p.o. zastępca szefa PUBP w Białej, 1946–1947 st. referent i jednocześnie p.o. zastępca szefa PUBP w Wadowicach, 1947–1948 st. referent i jednocześnie p.o. naczelnik Wydziału IV WUBP w Krakowie, 1948–1952 inspektor w Kierownictwie WUBP w Krakowie, 1952–1955 naczelnik Wydziału I WUBP w Opolu, 1955 r. naczelnik Wydziału II WUdsBP w Opolu, 1955–1956 naczelnik Wydziału II WUdsBP w Kielcach, 1956–1961 naczelnik Wydziału II KW MO w Kielcach, 1961–1967

przesłał dyrektorowi Departamentu III MSW płk. Henrykowi Piętkowi²⁰ wniosek o zatwierdzenie eksploatacji PP (założenie podsłuchu pokojowego) w mieszkaniu Bądkowskiego przy ul. [...]. Wniosek ten został zatwierdzony początkowo na miesiąc, a później jego ważność sukcesywnie przedłużano²¹.

W sprawie tej (prowadzonej do 1977 r.) odnajdujemy jeszcze wiele innych meldunków, notatek służbowych, informacji oraz kolejnych wniosków o przedłużenie eksploatacji PP, powstałych bądź bezpośrednio do sprawy „Inspiratorzy”/„Inspirator”, bądź na podstawie uzyskanych tam informacji. Wśród nich są także tzw. dokumenty „W”, czyli uzyskane poprzez kontrolę korespondencji, np. list do Zbigniewa Herberta²² (z 17 maja 1972 r.) wraz z postulatami opracowanymi przez Bądkowskiego odnośnie do Zarządu Głównego ZLP²³.

Wiele podobnych materiałów, w tym także informacje uzyskane od osobowych źródeł informacji, odnajdujemy w sprawach obiektowych o krypt. „Saga” i „Klan”, prowadzonych przez SB KW MO w Gdańsku. Dotyczą one lat siedemdziesiątych (do około 1976 r.) oraz lat 1980–1981.

Ostatnie odnalezione dokumenty pochodzą z 1984 r. W pismach po b. SB WUSW w Gdańsku odnalezionych na makulaturze (*sic!*) znajduje się meldunek operacyjny z dnia 26 marca 1985 r., przesłany przez Wydział III KW MO w Gdańsku do Wydziału I Departamentu III MSW, informujący o zakończeniu prowadzenia SOR krypt. „Inspirator” z powodu zgonu figuranta w dniu 24 lutego 1984 r.²⁴ Meldunek ten zawiera podsumowanie działań „bezpieki” wobec Lecha Bądkowskiego w latach 1968–1984. Jak więc widać, sprawa była prowadzona formalnie jeszcze przeszło rok po śmierci Lecha Bądkowskiego. Ostatnim większym przedsięwzięciem zorganizowanym przez gdańską SB w sprawie krypt. „Inspirator” było operacyjne zabezpieczenie (we współpracy z Wydziałem IV i Inspektorem 2) pogrzebu Lecha Bądkowskiego, który odbył się 28 lutego 1984 r.²⁵

II zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. bezpieczeństwa w Gdańsku, 1967–1970 zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Gdańsku. AIPN, 0194/3191, Akta osobowe.

²⁰ Henryk Piętek (ur. 1922), gen. bryg. MO; 1945 r. zastępca kierownika PUBP w Końskich, 1945–1947 kierownik PUBP w Końskich, 1947–1951 szef PUBP w Piotrkowie Trybunalskim, 1952–1954 inspektor w Kierownictwie (p.o. zastępca szefa) WUBP w Poznaniu, 1954–1955 inspektor w Kierownictwie WUBP we Wrocławiu, 1955–1957 st. inspektor w Kierownictwie WUdsBP we Wrocławiu, 1957–1962 II zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. bezpieczeństwa we Wrocławiu, 1962–1965 zastępca dyrektora Departamentu IV MSW, 1965–1971 dyrektor Departamentu III MSW, 1971–1974 wiceminister spraw wewnętrznych, 1974–1980 podsekretarz stanu w Ministerstwie Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. AIPN, 0604/238, Akta osobowe.

²¹ AIPN, 0236/211, t. 1, Pismo przewodnie do wniosku na eksploatację PP, 13 II 1969 r., k. 253; *ibidem*, Pismo przewodnie do zatwierdzonego wniosku na eksploatację PP, 14 II 1969 r., k. 252.

²² Zbigniew Herbert (1924–1998), poeta, eseista, dramaturg, autor słuchowisk. Do jego najbardziej znanych i cenionych dzieł należy cykl utworów o Panu Cogito, laureat wielu nagród krajowych i zagranicznych; szkanowany przez władze PRL, w latach 1953–1956 objęty zakazem publikacji; angażował się w działania opozycyjne, m.in. w 1972 r. był sygnatariuszem „Listu 17” w obronie członków Ruchu, w 1974 r. redagował „List 15” w sprawie praw Polonii w ZSRR, w 1975 r. podpisał „Memoriał 59” przeciwko zmianom w Konstytucji PRL, w latach 1980–1981 oraz w okresie stanu wojennego wspierał ruch „Solidarności”. W latach 1976–1989 inwigilowany przez Wydział IV Departamentu III MSW w ramach SOR krypt. „Herb”.

²³ AIPN, 0236/211, t. 1, Pismo przewodnie z załączonym dokumentem „W”, 25 V 1972 r., k. 166–173.

²⁴ AIPN Gd, 0046/829, t. 2, Meldunek operacyjny, 26 III 1985 r., k. 66–69.

²⁵ AIPN Gd, 0046/369, t. 1, Informacja, 29 II 1984 r., k. 60–65; *ibidem*, Informacja, 24 II 1984 r., k. 66–76.

Zachowane dokumenty ze sprawy krypt. „Inspiratorzy”/„Inspirator” są wystarczające, żeby przekonać się, że życie zawodowe, twórcze i prywatne Lecha Bądkowskiego podlegało permanentnej inwigilacji aż do jego śmierci w 1984 r., z wykorzystaniem pełnej gamy środków operacyjnych: PP, PT (podśluch telefoniczny), kontroli korespondencji oraz sieci tajnych współpracowników.

Działalność na niwie ZLP i ZKP

Znając zyciorys Lecha Bądkowskiego, jego przynależność do rozmaitych organizacji o charakterze społecznym, kulturalnym lub naukowym, miejsce pracy, zaangażowanie w działalność opozycyjną, możemy starać się odnaleźć dokumenty go dotyczące w zachowanych materiałach na temat zagadnień i środowisk, na których polu przejawiał aktywność. W przypadku postaci znaczących, a taką niewątpliwie był Lech Bądkowski, można znaleźć wzmianki o nich także w rozmaitych analizach i sprawozdaniach sporządzanych przez SB. Bądkowski pojawia się w wielu takich sprawach, mimo że formalnie nie był ich figurantem (tzn. SB nie rejestrowała go do danej sprawy, co wymagałoby odnotowania w kartotece i dzienniku rejestracyjnym).

Dwie najważniejsze organizacje, w których działał Lech Bądkowski przez większą część swojego życia, to niewątpliwie ZLP (jego członkiem był od początku lat pięćdziesiątych) oraz Zrzeszenie Kaszubskie (od 1965 r. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie), którego powstania był inicjatorem, wykorzystując październikową odwilż 1956 r.

Działalność Bądkowskiego w ZLP i ZKP była na bieżąco kontrolowana – o czym wspomniano już wyżej – w ramach prowadzonego na niego kwestionariusza ewidencyjnego, później zaś SOR krypt. „Inspirator”. Oprócz tego odnajdujemy dokumenty, często zawierające bardzo ciekawe informacje o Lechu Bądkowskim, w sprawach operacyjnych prowadzonych na szczeblu Departamentu III MSW, które dotyczyły środowisk twórczych w Polsce.

We wspomnianej już sprawie obiektowej na środowisko literackie prowadzonej w latach 1970–1977 znajdujemy dość szczegółowe informacje na temat działalności związku, istniejących konfliktów pomiędzy jego członkami, podziałów w Oddziale Gdańskim ZLP na tle stosunku do bieżących wydarzeń społeczno-politycznych itp. Sprawę prowadził Wydział IV Departamentu III MSW. Ciekawostką jest, że były to materiały nierejestrowane. Podobna sprawa prowadzona była także w latach wcześniejszych (od roku 1964 do początku lat siedemdziesiątych), a następnie złożona w archiwum Biura „C” MSW pod sygn. 1928/IV²⁶. Odnajdujemy tam wiele cennych dokumentów dotyczących „zabezpieczenia operacyjnego” przez SB kolejnych zjazdów ZLP, w których Lech Bądkowski uczestniczył jako delegat z Gdańska. Skrętnie odnotowywano w nich stanowisko zajmowane przez Bądkowskiego, opinie innych literatów na jego temat, a także rozmaite zakulisowe rozgrywki dotyczące wyboru władz ZLP.

Lech Bądkowski pojawia się również w sprawie obiektowej krypt. „Jawor” dotyczącej dziennikarzy, literatów i filmowców. Odnajdujemy tam notatkę, sporządzoną 29 grudnia 1972 r. w Wydziale III KW MO w Gdańsku przez zastępcę naczelnika tegoż wydziału

²⁶ AIPN, 0236/128, Sprawa obiektowa dot. środowisk literackich w Polsce.

kpt. Wojciecha Raniewicza²⁷, z rozmowy pomiędzy Lechem Bądkowskim a krakowskim pisarzem Maciejem Słomczyńskim²⁸, która odbyła się 13 grudnia 1972 r. w mieszkaniu Bądkowskiego. Dokument ma charakter stenogramu z omówieniem i powstał na podstawie zapisu uzyskanego z podsłuchu. Przesłano go następnie do Wydziału III KW MO w Krakowie i Wydziału IV Departamentu III MSW²⁹.

Z kolei gdańska SB bardzo interesowała się środowiskiem kaszubskim i stale doszukiwała się zagrożenia rzekomym separatyzmem kaszubskim. Zachowały się dwie sprawy, w których znajduje się stosunkowo dużo dokumentów na temat Lecha Bądkowskiego. Pierwsza – to materiały złożone w archiwum Wydziału „C” KW MO w Gdańsku pod sygn. II-8753, powstałe z połączenia pozostałości po kilku odrębnie i w różnych okresach prowadzonych sprawach dotyczących działaczy kaszubskich³⁰. Druga – to sprawa obiektowa krypt. „Saga” założona przez Wydział III KW MO w Gdańsku i kontynuowana w latach 1971–1976, w ramach której bieżącą kontrolą operacyjną objęto działalność ZKP oraz klub studentów „Pomorania”. Jednym z celów „Sagi” było „prowadzenie działalności rozpoznawczej i profilaktyczno-ostrzegawczej w stosunku do osób reprezentujących wrogię poglądy polityczne oraz do osób prowadzących działalność o charakterze dywersji ideologicznej”³¹. Punkt ten odnosił się przede wszystkim do Lecha Bądkowskiego, o którego poczynaniach SB regularnie raportowała do kierownictwa MSW i KW PZPR w Gdańsku. Funkcjonariusz SB przed złożeniem sprawy do archiwum dokonał następującego podsumowania: „Aktualnie Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie jako organizacja społeczna nie stanowi potencjalnego zagrożenia. Złożyło się na to odejście większości działaczy od poglądów uprzednio lansowanych i zerwanie kontaktów z Lechem Bądkowskim. Dla szeregowych członków Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie jest jedynie stowarzyszeniem kultywującym tradycje ludowe regionu kaszubsko-pomor-

²⁷ Wojciech Raniewicz (ur. 1938), płk MO; 1962–1963 st. referent Wydziału IV KW MO w Gdańsku, 1963–1964 oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1964–1965 słuchacz Szkoły Oficerskiej CW MSW w Legionowie, 1965–1967 oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1967–1970 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1970–1971 kierownik grupy Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1971–1978 zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1978–1981 naczelnik Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1981–1986 zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB KW MO/WUSW we Wrocławiu, 1986–1990 komendant Ośrodka Szkolenia MO WUSW we Wrocławiu. AIPN Wr, 175/69, Akta osobowe.

²⁸ Maciej Słomczyński (1920–1998), pisarz, tłumacz. Zasląnął przekładem *Ulisses*a Jamesa Joyce’a, autor poczytnych kryminałów publikowanych pod pseudonimami „Joe Alex” i „Kazimierz Kwaśniewski”. W latach 1952–1953 zarejestrowany przez Wydział I WUBP w Krakowie jako kontakt poufny ps. „Włodek”, natomiast w latach 1953–1955 przez Wydział II jako informator (faktycznie współpracę zawieszono z końcem 1953 r.); w latach 1972–1975 inwigilowany przez Wydział II KW MO w Krakowie w ramach KE krypt. „Kent”. AIPN Kr, 009/2318, t. 1, Teczka personalna informatora ps. „Włodek”.

²⁹ AIPN, 0236/171, t. 2, Informacja, 29 XII 1972 r., k. 98–103.

³⁰ AIPN Gd, 0027/886, t. 1–4. Były to: sprawa agenturalno-grupowa krypt. „Działacze” (dot.: Jana Trepczyka, Aleksandra Labudy, Ignacego Schuttenberga), sprawa ewidencyjno-obszernyjna grupowa krypt. „Odrębność” (dot.: Jana Trepczyka, Huberta Sucheckiego, Brunona Richerta, Klemensa Dery), sprawa agenturalnego sprawdzenia na grupę krypt. „Smętek” (dot. klubu studentów Kaszubów „Ormuzd” i działacze: Damroki Majkowskiej, Wojciecha Kiedrowskiego, Izabelli Trojanowskiej), sprawa ewidencyjno-obszernyjna na Edmunda Kamińskiego, sprawa operacyjnej obserwacji na grupę krypt. „Pomorania” (dot.: Stefana Bieszka, Jana Rompskiego, Marcelego Łukowicza, Jana Trepczyka, Feliksa Marszałkowskiego, ks. Franciszka Gruczy, Damroki Majkowskiej, Wojciecha Kiedrowskiego, Edmunda Kamińskiego), kwestionariusz ewidencyjny krypt. „Gryf” (dot. Wojciecha Kiedrowskiego).

³¹ AIPN Gd, 003/83, t. 1, Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej krypt. „Saga”, 7 V 1971 r., k. 5.

skiego. [...] Potencjalnymi nosicielami zagrożeń pozostają nadal takie osoby jak Lech Bądkowski oraz Izabella Trojanowska, których działalność jest kontrolowana na bieżąco w ramach samoistnych spraw operacyjnych³².

Działalność aktywistów ZKP była monitorowana także przez terenowe jednostki SB na szczeblu powiatowym. W planie pracy SB KP MO w Kartuzach na 1973 r. czytamy m.in.: „Na odcinku środowiska młodzieży szkół średnich oraz młodzieży pozaszkolnej ujawniać poprzez dostępne środki pracy operacyjnej formy oddziaływania Kościoła rzymskokatolickiego na terenie tut[ejszego] powiatu w zakresie ugruntowywania wpływów doktryny kościelnej; a) W tym celu za pomocą TW „Jan”³³ i „Majewski”³⁴ kontrolować działalność klubu „Pomorania” w Łączyńskiej Hucie, działającego pod patronatem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, a skupiającego inteligencję miejscową, studentów, dziennikarzy pochodzenia kaszubskiego, jak Izabella Trojanowska³⁵ i Lech Bądkowski, oraz część kleru katolickiego z terenu powiatu kartuskiego³⁶. Jak widzimy, kartuska bezpieka była odpowiednio wyczulona na częste wizyty gdańskiego literata w Łączyńskiej Hucie i rozciągała również tam swoją dyskretną sieć kontroli.

Lech Bądkowski doczekał się zresztą swoistego epitafium ze strony resortu bezpieczeństwa. W 1986 r. Departament Społeczno-Administracyjny MSW opracował informację o sytuacji społeczno-politycznej w ZKP, w której omówiono historię działalności ZKP i rolę, jaką odgrywał w niej Lech Bądkowski³⁷.

Karnawał „Solidarności”

Lech Bądkowski znalazł się pod bramą Stoczni Gdańskiej im. Lenina 16 sierpnia 1980 r. w towarzystwie swojego kolegi Stanisława Załuskiego i od razu włączył się w prace Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, w którym objął funkcję rzecznika prasowego. Działalność Bądkowskiego w czasie gorących dni sierpnia 1980 r. (oczywiście tak jak widziała ją SB) można zrekonstruować na podstawie akt, w których znajdują się materiały operacyjne dotyczące okresu strajków sierpniowych na Wybrzeżu³⁸.

³² *Ibidem*, Analiza materiałów sprawy obiektowej krypt. „Saga”, 2 VI 1976 r., k. 204–206.

³³ Wacław Polejowski (ur. 1950), nauczyciel. Członek Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. W 1972 r. zarejestrowany przez Wydział IV KW MO w Gdańsku jako KTW, w tymże roku przeniejstrowany na TW ps. „Jan”, przekazany na kontakt SB KP MO w Kartuzach, zdjęty z ewidencji w 1990 r. Zob. AIPN Gd, Karta E-16 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. W. Polejowskiego.

³⁴ Mieczysław Rożek (ur. 1925), ksiądz rzymskokatolicki. Sekretarz dekanatu kartuskiego. W 1962 r. zarejestrowany przez Wydział IV KW MO w Gdańsku jako KTW, w 1965 r. przeniejstrowany na TW ps. „Majewski”, przekazany na kontakt SB KP MO w Kartuzach, zdjęty z ewidencji w 1990 r. Zob. AIPN Gd, Karta E-16 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. M. Rożka.

³⁵ Izabella Trojanowska (1929–1995), dziennikarka, pisarka. W latach 1980–1983 prezes Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, od 1963 r. redagowała „Biuletyn Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego” przekształcony następnie w miesięcznik „Pomerania”. W latach 1959–1961 inwigilowana przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach sprawy agenturalnego sprawdzenia krypt. „Smętek”, a następnie w latach 1983–1989 przez Wydział III WUSW w Gdańsku w ramach KE krypt. „Mewa”.

³⁶ AIPN Gd, 003/44, Wyciąg z planu pracy Służby Bezpieczeństwa KP MO w Kartuzach na rok 1973, b.d., k. 147–152.

³⁷ AIPN Gd, 0215/18, Informacja o sytuacji społeczno-politycznej w Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim, kwiecień 1986 r., k. 14–21.

³⁸ AIPN Gd, 0046/364, t. 1, Materiały operacyjne dot. wydarzeń „Sierpnia 1980 r.”.

Są to przede wszystkim doniesienia tajnych współpracowników o pseudonimach „Antoni”³⁹ i „Rybak”⁴⁰, a także informacje mające charakter meldunków sytuacyjnych. W aktach tych zachował się tekst deklaracji członków Oddziału Gdańskiego ZLP z 21 sierpnia 1980 r., której inspiratorem był Lech Bądkowski⁴¹.

Po podpisaniu porozumień sierpniowych i zalegalizowaniu działalności nowego związku (w listopadzie 1980 r.) Wydział IIIA KW MO w Gdańsku założył SO krypt. „Klan”, mającą na celu operacyjną ochronę działalności NSZZ „Solidarność”⁴².

Inne zachowane materiały

Oprócz wyżej przedstawionych zbiorów dokumentów uzupełnieniu naszej wiedzy o Lechu Bądkowskim oraz działaniach i opiniach o nim SB może służyć wiele rozproszonych wzmianek.

W SO krypt. „Jesień-70”, prowadzonej przez Wydział III KW MO w Gdańsku w związku z rewoltą grudniową w 1970 r., znajduje się dziewięć notatek sporządzonych z eksploatacji PP i PT w mieszkaniu Bądkowskiego⁴³, a także interesujący dokument zatytułowany „Wykaz osób przewidzianych przez Grupę IV Wydz[iału] III do rozmów profilaktycznych w wypadku podjęcia wrogiej działalności politycznej”. Wykaz nosi datę 11 grudnia 1970 r., a więc powstał zanim doszło do rozruchów na ulicach Trójmiasta⁴⁴.

Bardzo dużo wzmianek o działalności Bądkowskiego znajduje się w różnych sprawozdaniach i analizach opracowywanych przede wszystkim w Wydziale III KW MO w Gdańsku, gdyż środowisko skupione wokół niego stanowiło do 1976 r. najpoważniejszą grupę o charakterze opozycyjno-dysydenckim w województwie gdańskim. Na przykład można tutaj wymienić Plan operacyjnego zabezpieczenia kampanii przedwyborczej do Sejmu PRL z 12 lutego 1972 r., który w punkcie szóstym przewidywał: „Szczególnej obserwacji poddane zostaną osoby i grupy ze środowisk operacyjnie kontrolowanych, a mianowicie: – środowisk gdańskich literatów, a szczególnie grupa opozycyjna

³⁹ Stanisław Załuski (ur. 1925), dziennikarz, prozaik. Autor utworów dla młodzieży i widowisk telewizyjnych. Zarejestrowany w 1979 r. przez Wydział III KW MO w Gdańsku jako TW ps. „Antoni”, zdjęty z ewidencji w 1988 r. z powodu niechęci do współpracy. Zob. AIPN Gd, Karta Mkr-2 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. S. Załuskiego; S. Cenciekiewicz, *Operacja „Arka”, czyli Służba Bezpieczeństwa w walce z Ruchem Młodej Polski w latach 1979–1988* [w:] *idem, Oczami bezpieki. Szkice i materiały z dziejów aparatu bezpieczeństwa PRL*, Łomianki 2012, s. 387–388.

⁴⁰ Paweł Mikłasz (ur. 1946), działacz ROPCio i RMP. Współtwórca Wydawnictwa im. Konstytucji 3 Maja oraz wydawnictwa „Myśl”. W latach 1971–1989 zarejestrowany przez Departament III MSW jako TW ps. „Jan Lewandowski”, „Stanisław Wysocki”, „Rybak”, „Zaniewski”; realizował wiele kombinacji operacyjnych SB. Zob. S. Cenciekiewicz, *Śladami bezpieki i partii. Studia. Źródła. Publicystyka*, Łomianki 2009, s. 385–390.

⁴¹ AIPN Gd, 0046/364, t. 1, k. 295.

⁴² AIPN Gd, 003/166, t. 1–28, Sprawa obiektowa krypt. „Klan”.

⁴³ AIPN Gd, 003/14, t. 62, Notatka służbowa, 7 I 1971 r., k. 25–29; *ibidem*, Notatka służbowa, 9 I 1971 r., k. 30–32; *ibidem*, Skróty informacji, 10 I 1971 r., k. 33–37; *ibidem*, Skróty informacji, 12 I 1971 r., k. 38–40; *ibidem*, Skróty informacji, 18 I 1971 r., k. 46–49; *ibidem*, Skróty informacji, 19 I 1971 r., k. 50–54; *ibidem*, Skróty informacji, 20 I 1971 r., k. 55–57; *ibidem*, Skróty informacji, 25 I 1971 r., k. 59–60; *ibidem*, Skróty informacji, 25 I 1971 r., k. 61–62.

⁴⁴ AIPN Gd, 003/14, t. 4, k. 46–49.

Bądkowskiego znana z zaangażowania antypartyjnego”⁴⁵. Jako ciekawostkę można podać, że w informacjach nt. aktualnych wydarzeń na odcinku Kościoła rzymskokatolickiego w województwie gdańskim z 19 oraz 24 września 1970 r., które Wydział IV KW MO w Gdańsku przekazał Wydziałowi ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku, zawarta jest wzmianka o zamiarze pisania przez Lecha Bądkowskiego powieści historycznej i prośbie pisarza do biskupów pelplińskiego i gdańskiego o zgodę na wstęp do kościołów, kurii, klasztorów i kościelnych archiwów⁴⁶.

Wkrótce po śmierci Bądkowskiego ukazało się bezdebitowe wydanie „Przeglądu Politycznego” poświęcone jego pamięci. SB zdobyła i zarchiwizowała egzemplarz tego pisma⁴⁷.

* * *

Zniszczenie materiałów archiwalnych sprawy krypt. „Inspirator” pozostawić musi już na zawsze uczucie niedosytu. Jednakże zachowało się wystarczająco wiele dokumentów, aby w znacznym stopniu odtworzyć przebieg zainteresowania SB Lechem Bądkowskim. Jednocześnie przyczyniają się one do poszerzenia wiedzy o życiu i działalności tej niezwykle barwnej postaci. Niewiele zachowało się materiałów na jej temat z lat pięćdziesiątych i początku lat sześćdziesiątych, dobrze udokumentowane są natomiast lata 1968–1976. Później ponownie pojawia się istotna luka, która wynika po części ze spadku zainteresowania SB Lechem Bądkowskim w tym czasie. Wzrasta ono w latach 1980–1981, co automatycznie przekłada się na obfitość źródeł, i kończy się wraz z wprowadzeniem stanu wojennego. Wkrótce potem postępująca choroba znacznie ograniczyła aktywność pisarza.

Przedstawiony powyżej opis stanu zachowanych materiałów na temat Lecha Bądkowskiego nie rości sobie prawa do kompletności. Stanowi jednak swoisty przewodnik po archiwaliach dotyczących gdańskiego literata, znajdujących się obecnie w zasobie IPN, i punkt wyjścia do dalszych samodzielnych poszukiwań przez badaczy zainteresowanych tą tematyką. Możliwe jest odnalezienie nieznanych obecnie dokumentów zarówno w wyniku drobiazgowej kwerendy i żmudnych poszukiwań, jak i w sposób przypadkowy.

Uzupełnieniem niniejszego artykułu jest wybór dokumentów ukazujący charakter i zakres działań operacyjnych organów bezpieczeństwa PRL wobec Bądkowskiego. W czasie edycji poprawiono błędy ortograficzne i interpunkcyjne, starano się jednak zachować oryginalną, charakterystyczną dla epoki i materiałów „bezpieki” składnię. Uzupełnienia w tekście pochodzące od edytora podano w nawiasach kwadratowych. Wszelkie wyróżnienia w tekście zostały zaznaczone cziółką pogrubioną. Osoby występujące w dokumentach, tam gdzie było to możliwe, opatrzone krótkimi notkami biograficznymi.

⁴⁵ AIPN Gd, 0046/79, t. 5, k. 15–25.

⁴⁶ AIPN Gd, 299/34, k. 189–195.

⁴⁷ AIPN Gd, 0046/792, t. 17, „Przegląd Polityczny”, numer specjalny poświęcony L. Bądkowskiemu, czerwiec 1984 r.

TEKST ŹRÓDŁA

Nr 1

B.d., b.m. – Wyciąg z Postanowienia o wszczęciu wstępno-agenturalnego rozpracowania prowadzonego przez Wydział V WUBP w Gdańsku

Wyciąg z Postanowienia o wszczęciu wstępno-agenturalnego rozpracowania

Ja, z[astęp]ca naczelnika Wydziału V WUBP w Gdańsku, postanowiłem założyć wstępne agenturalne rozpracowanie na grupę dziennikarzy podejrzanych o prowadzenie wrogiej działalności wśród reakcyjnych elementów kaszubskich i pomorskich, bazując na separatyzmie kaszubsko-pomorskim.

Krótkie streszczenie materiałów

W okresie okupacji powstała na terenie Anglii grupa ludzi, do której należał Bądkowski Lech, jako współorganizator tej grupy. Grupa ta zajmowała się zarówno w czasie okupacji, jak i po wyzwoleniu regionalizmem Kaszub i Pomorza. W 1945 r. Bądkowski Lech, obecny redaktor działu gospodarczo-morskiego w „Dzienniku Bałtyckim”, wydaje w Londynie broszurę pt. *Pomorska Myśl Polityczna*. W broszurze tej podkreśla się regionalizm Kaszub i Pomorza i nawiązuje do Ruchu Młodokaszubskiego, który przepojony był separatyzmem.

W 1946 r. Bądkowski Lech wraca do Polski jako zdemobilizowany ppor. Marynarki Wojennej. Po przyjeździe do Polski otrzymuje pracę w redakcji „Dziennika Bałtyckiego”.

W 1947 r. jest współpracownikiem nieoficjalnym gazety wydawanej^a w Wejherowie przez Richerta Brunona¹ pod nazwą „Zrzesz Kaszubska”. Gazeta ta wychodziła w latach 1946–1947. Redagowana była w języku kaszubskim. Gazetę tę m.in. finansowała Polonia amerykańska. Do likwidacji tej gazety, jak się wyraził Bądkowski, przyczynił się Richert Brunon, który w jaskrawej formie propagował^b separatyzm kaszubski.

Pod koniec 1948 r. lub na początku 1949 r. w mieszkaniu Bądkowskiego w Gdyni odbyło się spotkanie, na którym byli: konsul angielski², Bądkowski Lech, dr Bukowski

^a *Woryginalne*: wydanej.

^b *Woryginalne*: publikował.

¹ Brunon Richert (ur. 1921), działacz kaszubski, dziennikarz, nauczyciel. W czasie okupacji niemieckiej członek łódzkiej chorągwi Szarych Szeregów, po wojnie w konspiracyjnych strukturach SN (do 1947), później związany z PAX. W latach 1949–1950 był rejestrowany przez MUBP w Gdyni jako informator ps. „C-5”, w okresie 1954–1956 przez Wydział III Departamentu XI/III MBP/KdsBP jako informator ps. „Wojciech Kos”, a w latach 1964–1967 przez Referat ds. SB KP MO w Złotowie jako TW ps. „Wojciech Sudomski”. Zob. AIPN, 00945/489, Mikrofilm akt TW ps. „C-5”, „Wojciech Kos”; AIPN Sz, 00123/3028, Mikrofilm akt TW ps. „Wojciech Sudomski”.

² Clarence Norbury Ezard (1896–1986), dyplomata brytyjski. W latach 1946–1949 konsul generalny w Gdańsku.

Andrzej³ – znany kaszubolog, autor książki pt. *Regionalizm kaszubski*, współpracownik „Dziennika Bałtyckiego”, Kraak Piotr⁴ – naczelny redaktor „Dziennika Bałtyckiego”, Wojciech Jankowski⁵ – były pracownik „Dziennika Bałtyckiego”, oraz były student W[yższej] S[zkoły] H[andlu] M[orskiego w Sopocie], usunięty z tej redakcji i WSHM za współpracę z misją handlową państwa kapitalistycznego.

Treść rozmowy z tego spotkania nie jest znana. Na temat tego spotkania – przed jego odbyciem się – Bądkowski powiedział, iż będzie to ciekawe spotkanie z dyskusją na tematy terenowe.

Drugie znane nam spotkanie konsula angielskiego oraz towarzyszącego mu młodego pracownika konsulatu (nazwisko nieznane) z Bądkowskim Lechem i Guziółek Cecylią odbyło się w 1949 r. na koncercie Filharmonii Bałtyckiej w auli gimnazjum w Sopocie. Na spotkaniu tym ww. czuli się skrepowani i rozmowy toczyły się na ogół na tematy [dotyczące] muzyki. Młody pracownik konsulatu, Anglik, na ogół głosu nie zabierał.

W czasie prowadzonych rozmów z KP „Moskit” na tematy kaszubskie mówił^c on^d, iż potrzebni nam są młodzi inteligenci z Pomorza. Znaczną ilość miejsca w czasie prowadzonych rozmów przez Bądkowskiego z KP „Moskit” poświęcał on zapoznaniu go z regionalizmem kaszubskim. Podkreślał często w rozmowie, że teraz, kiedy prawie całe Pomorze jest w granicach Polski, trzeba kontynuować pracę nad kaszubszczyzną na miejscu i w zahukanych, bojaźliwych przez ciągle ponížanie Kaszubach wzbudzić ich dumę i wartość. Właśnie do tej pory nad przywróceniem wartości Kaszubów jako grupy regionalnej potrzebni są młodzi inteligenci wywodzący się lub mieszkający od lat na Wybrzeżu.

Na początku maja 1952 r. Bądkowski Lech podczas dyskusji z KP „Moskit” na tematy haftu kaszubskiego powiedział do niego, iż nareszcie zaczyna rozumieć zagadnienie kaszubszczyzny – to dla ciebie bardzo dobrze, bo jeśli do nas nie przystąpisz, to w najbliższym roku zlikwidujemy cię. W lipcu 1952 r. w czasie rozmowy prowadzonej przez Bądkowskiego z KP „Moskit”, który nawiązał do rozmowy przeprowadzonej w maju 1952 r., pytając Bądkowskiego, czy on mówił serio o jego likwidacji – Bądkowski na to odpowiedział, że jak KP „Moskit” nie przystąpi do ich obozu, to zostanie wykończony. [KP] „Moskit” zapytał i co w tej chwili zamierzacie. Bądkowski odpowiedział, że zapowiedź zostanie wykonana.

^c *W oryginale dalej miejsce wykropkowane.*

^d *Z kontekstu wynika, że chodzi tutaj o Lecha Bądkowskiego.*

³ Andrzej Bukowski (1911–1997), polonista, historyk literatury, redaktor, publicysta, badacz ruchu kaszubskiego. Wykładowca i rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku (1956–1962), jeden z inicjatorów działań na rzecz powstania Uniwersytetu Gdańskiego i jego późniejszy wykładowca; członek PZPR.

⁴ Piotr Kraak (ur. 1912), dziennikarz. W latach 1945–1947 redaktor naczelny „Głosu Narodu” – organu Ministerstwa Informacji i Propagandy w Częstochowie, w latach 1950–1956 redaktor naczelny „Dziennika Bałtyckiego”, następnie redaktor pism „Ster” i „Tygodnik Morski”; członek PZPR; w 1968 r. wyemigrował do Izraela. W latach 1951–1955 był rejestrowany przez MUBP w Gdyni jako dysponent LK krypt. „Krakus”, następnie w latach 1968–1969 inwigilowany przez Wydział II KW MO w Gdańsku w ramach KE krypt. „Redaktor”. Zob. AIPN Gd, Karty E-04 oraz E-14 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. P. Kraaka.

⁵ Wojciech Jankowski (1927–2010), dziennikarz. Operator filmowy związany z OTV w Gdańsku, autor wielu filmów dokumentalnych, m.in. „Strajk”, „Grudniowe taśmy”, „Legenda o Janku Wiśniewskim”.

Słowo „nasz obóz” wypowiedziane przez Bądkowskiego odnosi się do ludzi zajmujących się zagadnieniem kaszubskim.

Do bliskich kontaktów Bądkowskiego należy Richert Brunon (ukrywa się lub prawdopodobnie uciekł za granicę), były wydawca gazety regionalnej „Zrzesz Kaszubska”.

Z doniesienia inf. ps. „Wiśniewski” wynika, iż przedwojenni działacze Ruchu Młodokaszubskiego utrzymują ze sobą po wyzwoleniu żywy kontakt. Inf. ps. „Wiśniewski” w doniesieniu z dnia 29 I 1951 r. wymienia i krótko charakteryzuje działaczy tego ruchu jako przedstawicieli separatyzmu kaszubskiego. Szereg tych działaczy było powiązanych w okresie międzywojennym ze Stronnictwem Narodowym, a w okresie okupacji z „Gryfem Pomorskim”. Aktyw Ruchu Młodokaszubskiego to przeważnie inteligencja i mieszczaństwo kaszubskie oraz szereg księży z tego terenu. W doniesieniu inf. ps. „Wiśniewski” przechodzą dwa nazwiska, o których podaje KP^e „Moskit”, mianowicie – Richert Brunon i dr Bukowski Andrzej, jako zagorzali separatyści kaszubscy biorący aktywny udział w Ruchu Młodokaszubskim.

Z tego wynika, iż grupa, do której należy Bądkowski, jest powiązana z Ruchem Młodokaszubskim i jego aktywistami, którzy mogą być wykorzystywani zarówno przez rodzimą reakcję (emigracja), jak też obcy wywiad do wrogiej roboty skierowanej przeciwko Polsce Ludowej na bazie separatyzmu kaszubskiego.

Odb. 2 egz.

W.M.

Źródło: AIPN Gd, 0027/886, t. 2, k. 80–82, oryginał, mps.

^e W oryginalne: kpt.

Nr 2

1958 marzec 25, Gdańsk – Notatka służbowa starszego oficera operacyjnego Wydziału III KW MO w Gdańsku kpt. Edwarda Pietrasa dotycząca sytuacji w redakcji tygodnika „Kaszëbë”

Gdańsk, dnia 25 marca 1958 r.

Ściśle tajne

Egz. nr ...

Notatka służbowa

W dniu 22 III 1958 r., będąc wspólnie z z[astęp]cą naczelnika Wydziału III kpt. [Aleksandrem] Świerczyńskim¹ u naczelnika Woj[ewódzkiego] Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk tow. [Kazimierza] Rosadzińskiego² w sprawach służbowych, poinformował nas dodatkowo o sytuacji istniejącej w kolektywie redakcyjnym tygodnika „Kaszëbë”, w którym „niektórzy z redaktorów coraz częściej usiłują przeforsować swe artykuły, posiadające wyraźnie charakter separatystyczno-nacjonalistyczny^a. Treść tych artykułów zawoalowana jest niejednokrotnie mało mówiącymi, dość niewinnymi tytułami, w których pod przykrywką spraw mających wykazać i podtrzymać^b kulturę bądź też zwyczaje ludu kaszubskiego wciska się problemy polityczne mogące spowodować duże szkody na tym odcinku. Przykładem tego jest chociażby artykuł Izabelli Trojanowskiej pt. *Komu przeszkadza regionalizm*, w którym przebija dość wyraźnie cecha separatyzmu i nacjonalizmu kaszubskiego „dyskryminowanego” przez niektórych naszych działaczy politycznych. Artykuł ten ulegnie prawdopodobnie konfiskacie bądź też wycięciu niektórych jego części. Fotokopia jego jest w naszym posiadaniu. W dalszej rozmowie na te tematy tow. Rosadziński prosił, by zwrócić uwagę na pozostały kolektyw redakcyjny tegoż pisma, m.in. na ob. [Tadeusza] Bolduana³, redaktora naczelnego, oraz ob. Bądkowskiego Lecha – będącego głównym inspiratorem tej całej polityki w tymże środowisku^c. Nadmieniał nam również, iż osoby te w ostatnim okresie usiłują robić jakąś

^{a-a} Zaznaczono odręczną pionową linią na marginesie.

^b W oryginale: potrzymać.

^{c-c} Podkreślono odręcznie.

¹ Aleksander Świerczyński (ur. 1928), ppłk MO; 1949–1950 mł. referent Wydziału V WUBP w Katowicach, 1950–1951 referent Wydziału V WUBP w Katowicach, 1951 r. st. referent Wydziału V WUBP w Katowicach, 1951–1952 słuchacz CW MBP, 1952–1953 kierownik sekcji Wydziału IV WUBP w Katowicach, 1953–1955 zastępca naczelnika Wydziału IV WUBP/WUdsBP w Katowicach, 1955–1956 kierownik Katedry Przedmiotów Operacyjnych Ośrodka Szkoleniowego BP w Gdańsku, 1957–1962 zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1962–1982 naczelnik Wydziału IV KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/2148, t. 1–3, Akta osobowe.

² Szerzej o gdańskiej cenzurze kierowanej przez Kazimierza Rosadzińskiego zob. B. Gogol, *Fabryka fałszywych tekstów. Z działalności Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Gdańsku w latach 1945–1958*, Warszawa 2001.

³ Tadeusz Bolduan (1930–2005), dziennikarz, publicysta, działacz kaszubski. Współtwórca i wieloletni działacz Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, redaktor naczelny dwutygodnika „Kaszëbë” (1957–1961), następnie związany z czasopismami „Literary” i „Czas”; członek PZPR.

nagonkę na ob. [Jerzego] Kiedrowskiego⁴ – członka partii wchodzącego również w skład kolektywu redakcyjnego tygodnika „Kaszëbë”. W[edłu]g opinii tow. Rosadzińskiego tow. Kiedrowski jest jedynym człowiekiem, na którym w chwili obecnej można polegać, i jako stary pracownik WUKPPIW, będący szczególnie wyczulony na te sprawy, jest im niewygodny i chcą go się pozbyć. O powyższym jest już poinformowany zainteresowany pracownik KW PZPR w Gdańsku, mimo to – i wydaje się słusznie – aby sprawy te w dalszym ciągu mieć na uwadze, by w porę sygnalizować K[omitetowi] W[ojewódzkiemu PZPR] o dalszych ewentualnych posunięciach na tym odcinku.

Ponadto w dniu 25 marca br. tow. Rosadziński poinformował mnie, że ob. Bądkowski Lech – odgrywający główną rolę w kolektywie redakcyjnym tygodnika „Kaszëbë” – usiłuje bądź też czyni już przygotowania do przekształcenia tygodnika „Uwaga” (pismo studenckie) w tygodnik literacko-polityczny, mający rzekomo reprezentować to środowisko na naszym terenie. Zrealizowanie tego – w[edłu]g opinii tow. Rosadzińskiego – pogorszyłoby sytuację na odcinku studenckim, które w chwili obecnej koncentruje się wokół swego pisma posiadającego już bądź co bądź skryształizowaną linię polityczną i coraz bardziej wprowadzającą ją w życie. W przeciwnym wypadku ob. Lech Bądkowski – znany ze swej działalności na dotychczasowym odcinku oraz w oparciu o niektóre elementy znane już z tegoż środowiska – spowodować może dalsze trudności natury politycznej na naszym terenie. Nadmienia się, iż ob. Bądkowski wchodzi obecnie w skład radnych Prezydium W[ojewódzkiej] R[ady] N[arodowej] w Gdańsku.

St[arszy] oficer operac[yjny] Wydziału III
(–) E[dward] Pietras⁵, kpt.^d

Wykonano w 2 egz. H.W.

Egz. nr 1 – Naczelnik Wydz[iału] III

Egz. nr 2 – aa

Źródło: AIPN, 0296/164, t. 3, k. 7–8, oryginał, mps.

^d Powyżej nieczytelny podpis.

⁴ Jerzy Kiedrowski (ur. 1934), działacz kaszubski. W latach 1971–1976 prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, dyrektor Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Gdańsku; członek PZPR.

⁵ Edward Pietras (ur. 1924), kpt. MO; 1945–1946 wartownik PUBP w Sopocie, 1946–1947 mł. referent PUBP w Sopocie, 1947–1950 referent PUBP w Sopocie, 1950–1951 st. referent PUBP w Pruszczu Gdańskim, 1951–1952 słuchacz CW MBP, 1952–1953 zastępca szefa PUBP w Lęborku, 1953–1954 zastępca naczelnika Wydziału XI WUBP w Gdańsku, 1954–1955 kierownik sekcji Wydziału III WUBP w Gdańsku, 1955 r. st. referent Wydziału III WUdsBP w Gdańsku, 1955–1956 kierownik sekcji Wydziału III WUdsBP w Gdańsku, 1956–1959 st. oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1959–1962 kierownik grupy Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1962–1970 kierownik grupy Wydziału IV KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/1589, Akta osobowe.

Nr 3

1968 kwiecień 12, Gdańsk – Meldunek naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku pptk. Jana Kujawy do Inspektoratu Departamentu III MSW w Warszawie informujący o założeniu sprawy operacyjnej krypt. „Inspiratorzy” dotyczącej grupy pisarzy z Oddziału Gdańskiego Związku Literatów Polskich

Gdańsk, dnia ^a12 IV^a 1968 r.

Tajne^b

Egz. nr ^a1^{ac}

Inspektorat Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

Meldunek^d

Zawiadamiam, że w dniu 10 kwietnia br. założono sprawę operacyjną krypt. „Inspiratorzy”, nr rej. 8590, na grupę literatów – członków Oddziału Gdańskiego ZLP:

1. Bądkowski Lech Mieczysław, s. Kazimierza i Zofii Faustman, ur. 24 I 1920 r. w Toruniu, obywatelstwo i narodowość polskie, bezpartyjny, pochodzenie społ[eczne] – int[eligencja] pracująca, wykształcenie – wyższe, bez stałego miejsca pracy, zam[ieszkały] Gdańsk, ul. [...].

2. Ostrowska Róża, c. Wiktora i Jadwigi Wokulskiej, ur. 1 IX 1926 r. w Wilnie (ZSRR), narodowość żydowska, obywatelstwo polskie, bezpartyjna, pochodzenie społ[eczne] – int[eligencja] pracująca, wykształcenie – średnie, zatrudniona w Teatrze Wybrzeże w Gdańsku na stanowisku kierownika literackiego, zam[ieszkała] Gdańsk-Wrzeszcz, ul. [...].

3. Fenikowski Franciszek Jan, s. Mariana i Zofii Malkowskiej, ur. 15 V 1922 r. w Poznaniu, obywatelstwo i narodowość polskie, wykształcenie – wyższe, bezpartyjny, rencista, zam[ieszkały] Gdynia, ul. [...].

Z posiadanych informacji wynika, że w ostatnim okresie wymienieni zajmują stanowisko opozycyjne w stosunku do polityki partii w dziedzinie kultury. Na oficjalnym zebraniu literatów w Gdańsku wykazywali oni solidarność wobec działalności wrogich elementów spośród literatów warszawskich oraz poparli wystąpienia studenckie.

Pod inspiracją Bądkowskiego grupa ta opracowała oświadczenie, w którym zostały zawarte powyższe poglądy. Treść tego oświadczenia była kolportowana w środowisku

^{a-a} *Wpisano odręcznie.*

^b *Obok prezenta o treści: Inspektorat Departamentu III MSW. Wpłynęło dn. 13 IV 1968 r. Nr 0501, zał. ... Datę i numer wpisano odręcznie.*

^c *Po lewej stronie pieczęć nagłówkowa o treści: Komenda Milicji Obywatelskiej Woj[ewództwa] Gdańskiego L.dz. BD-01388/68. Numer dziennika wpisano odręcznie.*

^d *Na lewym marginesie odręczny dopisek: Tow. [nazwisko nieczytelne]. Proszę poinformować wydz[iał] IV i IV [sic!] 13 IV 1968 r. Obok nieczytelna parafr.*

gdańskich literatów, a poszczególne egzemplarze wysłano do Zarządu Głównego i Zarządu Oddziału Warszawskiego ZLP.

Wymienieni zorganizowali szereg zebrań w mieszkaniach prywatnych, w czasie których omawiano taktykę dalszego postępowania. Na zebraniach tych zajmowali oni stanowisko antypartyjne, wyrażając się obraźliwie o przywódcach PZPR. Powyższa grupa wywiera demoralizujący wpływ na pozostałych literatów i swoje otoczenie. Lech Bądkowski uważa siebie za duchowego przywódcę opozycji w środowiskach kulturalnych Wybrzeża. W swym działaniu Bądkowski, Ostrowska i Fenikowski dążą do podporządkowania sobie osób z różnych środowisk w celu przeciwstawienia się w sposób czynny polityce partii i rządu na odcinku kulturalnym.

O wynikach rozpracowania będziemy powiadamiać w oddzielnych meldunkach.

Naczelnik Wydziału III
ppłk Jan Kujawa^c

Wyk. w 2 egz.

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – aa

Oprac. J.M. z B.D.

Źródło: AIPN, 0236/211, t. 1, k. 258–259, oryginał, mps.

^c Powyżej nieczytelny podpis.

Nr 4

1969 styczeń 9, Gdańsk – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku mjr. Władysława Skwary do zastępcy naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW w Warszawie płk. Zygmunta Bieleckiego z informacją o przebiegu wyborów delegatów Oddziału Gdańskiego ZLP na Krajowy Zjazd ZLP w Bydgoszczy

Gdańsk, dnia ^a9 stycznia^a 1969 r.^b

Tajne
^cEgz. nr ^a1^a

**Z[astęp]ca naczelnika Wydziału IV
Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie
(płk Z[ygmunt] Bielecki¹)**

W związku z pismem waszym z dnia 27 XI 1968 r., L.dz. OE-IV-04027/68, dotyczącym wyborów w Oddziale Gdańskim ZLP informuję, że w dniu 4 stycznia br. dokonane zostały wybory delegatów na Krajowy Zjazd ZLP w Bydgoszczy. W wyniku przeprowadzonego głosowania środowisko literackie Wybrzeża będzie na zjeździe reprezentowane przez: Stanisławę Fleszarową-Muskat², Michała Misiornego³ oraz Lecha Bądkowskiego.

^{a-a} *Wpisano odręcznie.*

^b *Powyżej odręczny dopisek: OE-IV04027/68.*

^c *Po lewej stronie pieczęć nagłówekowa o treści: Komenda Milicji Obywatelskiej Woj[ewództwa] Gdańskiego L.dz. BD-0127/69. Numer dziennika wpisano odręcznie.*

¹ Zygmunt Bielecki (ur. 1922), płk MO; 1944–1945 wywiadowca PUBP w Stopnicy, 1946–1948 referent Wydziału V WUBP w Kielcach, 1948–1951 referent Wydziału VI Departamentu V MBP, 1951–1953 st. referent Wydziału VI Departamentu V MBP, 1953–1954 st. referent Wydziału IV Departamentu V MBP, 1954–1955 st. referent Wydziału VI Departamentu III KdsBP, 1955–1956 st. referent Wydziału IV Departamentu III KdsBP, 1957–1958 oficer operacyjny Wydziału IV Departamentu III MSW, 1958–1963 st. oficer operacyjny Wydziału IV Departamentu III MSW, 1964–1966 inspektor Wydziału IV Departamentu III MSW, 1966–1972 zastępca naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW, 1972–1974 zastępca naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, 1974–1979 naczelnik Wydziału IV Departamentu III MSW, 1979–1983 zastępca komendanta stołecznego MO ds. SB, 1983 r. zastępca szefa SUSW ds. SB, 1984–1987 szef Zespołu do Zwalczenia Terroryzmu Departamentu III MSW, 1987–1989 naczelnik Wydziału XI Departamentu III MSW. AIPN, 0604/1420, Akta osobowe.

² Stanisława Fleszarowa-Muskat (1919–1989), powieściopisarka, poetka, publicystka, dramaturg. Kierownik literacki Teatru Wybrzeże (1950–1953), członek kolegium redakcyjnego miesięcznika „Literary” (1962–1973), dwukrotny prezes Oddziału Gdańskiego ZLP (1966–1971).

³ Michał Misiorny (1933–2005), dziennikarz, pisarz, tłumacz, krytyk. Publikował w „Tygodniku Zachodnim” (1960–1965), „Głosie Szczecińskim” (1965–1970), „Literach” (1966–1972), w latach 1972–1990 związany z „Trybuną Ludu” (1986–1990 kierownik Działu Kulturalnego), współpracownik redakcji telewizyjnego programu „Pegaz”, dyrektor Departamentu Programowania Naczelnego Zarządu Kinematografii (1979–1981), redaktor naczelny Redakcji Filmowej TVP (1983–1986); członek PZPR.

St[anisława] Fleszarowa-Muskat jest prezesem Zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP. Bezpartyjna. W pracach zarządu aktywnie nie angażuje się, pozostawiając inicjatywę organizacji partyjnej. Jest lojalnie ustosunkowana do obecnej rzeczywistości, w szeregu wypadkach na zebraniach wykazywała się jako osoba oddana linii politycznej partii. Jej stanowisko w kwestiach politycznych jest jednak uwarunkowane chęcią pozostania prezesem oddziału w następnej kadencji.

Michał Misiorny – sekretarz Zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP, członek PZPR. Specjalizuje się w krytyce teatralnej. W ostatnim okresie wykazywał duże zaangażowanie w pracach oddziału, reprezentując właściwe stanowisko w szeregu kwestiach. Ponieważ jednak w okresie poprzednim był on autorem nieodpowiedzialnych wypowiedzi, należy przypuszczać, iż obecnie reprezentowane poglądy wynikają z dążenia do zrobienia kariery w miejscowej prasie.

Misiorny ma powiązania z wrogo nastawionymi osobami zatrudnionymi w Teatrze Wybrzeże, a także przypuszczamy, że sympatyzuje z kilkoma literatami o poglądach rewizjonistycznych.

Lech Bądkowski – bezpartyjny, były prezes Oddziału Gdańskiego ZLP. Duchowy przywódca i inspirator grupy opozycyjnej w środowisku gdańskich literatów, powiązany z separatystami kaszubskimi. W marcu 1968 r. oficjalnie poparł stanowisko antypartyjnej grupy literatów warszawskich oraz żądania wysuwane przez nieodpowiedzialne elementy w środowisku akademickim. Zawarł to [w] opracowanym przez siebie oświadczeniu, które za jego namową podpisało trzech innych literatów. Po wydarzeniach marcowych oficjalnie nie angażuje się w działalność polityczną, wyręczając się osobami mu uległymi.

Na zjeździe Bądkowski będzie zabierał głos, poruszając problemy dotyczące spraw socjalnych literatów oraz zwiększenia szans dla współczesnej literatury.

W związku z powyższym prosimy o zwrócenie szczególnej uwagi na osobę literata Bądkowskiego, który może w porozumieniu z delegatami o zbliżonych mu poglądach ujemnie rzutować na przebieg zjazdu oraz wybory nowego Zarządu Głównego ZLP.

Poza wymienionymi delegatami w zjeździe uczestniczyć będą literaci: Róża Ostrowska – jako członek Zarządu Głównego ZLP, oraz Stanisław Goszczurny⁴.

Róża Ostrowska jest w bardzo bliskich stosunkach towarzyskich z Bądkowskim i reprezentuje identyczne poglądy w sprawach politycznych. Wskazane jest poddanie Ostrowskiej stałej obserwacji operacyjnej podczas trwania zjazdu.

Stanisław Goszczurny był typowany przez organizację partyjną na delegata na zjazd, odpadł różnicą jednego głosu. W zjeździe będzie uczestniczył w charakterze korespondenta radiowego lub gościa zaproszonego przez Zarząd Główny ZLP. Goszczurny od szeregu lat jest przez nas wykorzystywany. Posiadamy w stosunku do niego absolutne zaufanie. Był uczestnikiem dwóch poprzednich zjazdów ZLP, współpracując z pracownikami operacyjnymi zabezpieczającymi te zjazdy.

Podany przez nas skład delegacji może ulec zmianie, gdyż aktualnie rozpatrywana jest możliwość przeprowadzenia pewnych posunięć taktycznych. Fleszarowa-Muskat

⁴ Stanisław Goszczurny (1929–2003), pisarz, dziennikarz. W latach 1950–1974 związany z Rozgłosnią Gdańską Polskiego Radia (1968–1974 redaktor naczelny), redaktor „Rzeczpospolitej” (1981–1990); członek PZPR i ORMO (społeczny inspektor ruchu drogowego).

może zrezygnować z mandatu, gdyż jako prezes oddziału i tak ma prawo uczestnictwa [w zjeździe], na jej miejsce wszedłby wówczas Goszczurny.

W związku z wybraniem Bądkowskiego w charakterze delegata na zjazd informujemy, że literat ten przeszedł w głosowaniu na skutek błędów popełnionych w trakcie zebrania przez aktyw, który będąc pewny o wyniki, zlekceważył możliwości i wpływy grupy opozycyjnej literatów.

Wybory Zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP są przewidziane dopiero na dzień 17 lutego br.

O ewentualnie zaistniałych zmianach w składzie grupy gdańskich delegatów na zjazd ZLP oraz problemach, jakie będą stawiane przez nich na forum zjazdu, będziemy sukcesywnie informowali telefonicznie lub pisemnie.

**Z[astęp]ca naczelnika Wydziału III
mjr mgr Wł[adysław] Skwara^{d5}**

Wykonano w 2 egz.

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – aa

Oprac. J.M. z B.D.

Źródło: AIPN, 0236/128, t. 6, k. 141–143, oryginał, mps.

^d Powyżej podpis.

⁵ Władysław Skwara (ur. 1931), ppłk MO; 1954–1955 st. referent Wydziału I WUBP/WUdsBP w Gdańsku, 1955–1956 st. referent Wydziału IX WUdsBP w Gdańsku, 1956–1957 oficer techniki operacyjnej Wydziału „T” KW MO w Gdańsku, 1957–1961 st. oficer techniki operacyjnej Wydziału „T” KW MO w Gdańsku, 1961–1967 kierownik sekcji Wydziału „T” KW MO w Gdańsku, 1967–1968 kierownik grupy Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1968–1969 zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1969–1972 I sekretarz KZ PZPR KW MO w Gdańsku, 1972–1973 inspektor Inspektoratu Kierownictwa SB KW MO w Gdańsku, 1973–1977 inspektor Departamentu I MSW, 1977–1984 st. inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/2160, t. 1–2, Akta osobowe.

Nr 5

1969 styczeń 24, Warszawa – Doniesienie TW ps. „S. Potocki” dotyczące jego pobytu w Gdańsku i sytuacji w tamtejszym środowisku literackim

Źródło: „S. Potocki”

Warszawa, dnia 24 I 1969 r.

Przyjął: Cz[esław] Szewczyk¹

Tajne

Egz. nr ...

Doniesienie

Mój ostatni pobyt w Gdańsku wykorzystałem w celu zgłębienia atmosfery w tamtejszym środowisku literackim. Ustaliłem:

Wyodrębnia się tzw. grupa kaszubska, do której należą: Lech Bądkowski, Augustyn^a Necel², [Leon] Ro[ppel]³, [Jan] Piepka⁴, [Maria] Borowik-Boduszyńska⁵, Mieczysław Czychowski⁶, Zbigniew Szymański⁷, Izabella Trojanowska, Michał Misiorny, Maria Kowalewska⁸, Róża Ostrowska.

^a *Woryginalne*: Leon.

¹ Czesław Szewczyk (ur. 1933), płk MO; 1952–1953 słuchacz szkoły oficerskiej Krajowego Ośrodka Szkolenia BP w Gdańsku, 1953–1955 mł. referent Wydziału III Departamentu II MBP, 1955–1956 mł. referent Wydziału VII Departamentu IV KdsBP, 1956–1957 referent/oficer operacyjny Wydziału VII Departamentu IV MSW, 1957–1960 oficer operacyjny Wydziału VI Departamentu III MSW, 1961–1965 st. oficer operacyjny Wydziału VI Departamentu III MSW, 1965–1967 inspektor Inspektoratu/Wydziału Inspekcji Departamentu III MSW, 1967–1972 inspektor Wydziału III Departamentu III MSW, 1972–1977 st. inspektor Wydziału V Departamentu III MSW, 1977–1979 oddelegowany służbowo do pracy w MSZ w charakterze szyfranta w Przedstawicielstwie PRL przy ONZ w Nowym Jorku, 1979–1982 zastępca naczelnika Wydziału II Departamentu IIIA MSW, 1982–1989 naczelnik Wydziału II Biura Studiów SB MSW, 1990 r. st. specjalista zespołu ekspertów Departamentu Studiów i Analiz MSW. AIPN, 0242/2721, Akta osobowe.

² Augustyn Necel (1902–1976), z zawodu rybak, pisarz. Autor wielu powieści, głównie o tematyce historycznej dotyczących Kaszub i Pomorza.

³ Leon Roppel (1912–1978), poeta, publicysta, działacz kaszubski. Współzałożyciel ZKP, wydawca prozy i poezji kaszubskiej w serii „Biblioteczka Kaszubska”, która ukazywała się nakładem Wydawnictwa Morskiego.

⁴ Jan Piepka (1926–2001), poeta, dramatopisarz, prozaik, działacz kaszubski. Jego twórczość dotyczyła głównie tematyki kaszubskiej.

⁵ Maria Borowik-Boduszyńska (1910–1992), tłumaczka, pisarka. Pracowała w Instytucie Bałtyckim, prowadziła prace naukowo-wydawnicze, biograficzne i dokumentacyjne. W 1971 r. zarejestrowana jako figurantka kwestionariusza ewidencyjnego przez Wydział III KW MO w Gdańsku.

⁶ Mieczysław Czychowski (1931–1996), malarz, rysownik, rzeźbiarz, poeta. Absolwent Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Gdańsku, swoje utwory publikował na łamach „Głosu Wybrzeża”, „Kontrastów”, „Liter” oraz „Rejsów” – dodatku do „Dziennika Bałtyckiego”.

⁷ Zbigniew Szymański (ur. 1927), poeta. W 1940 r. deportowany do Kazachstanu, w 1944 r. wstąpił do Armii Czerwonej, następnie służył w Wojsku Polskim; debiutował w 1950 r. na łamach „Tygodnika Powszechnego”. W 1964 r. zarejestrowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku jako TW ps. „Twórcą”, zdjęty z ewidencji w 1973 r. z powodu odmowy współpracy i dekonspiracji, następnie w latach 1980–1981 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach SOS krypt. „Bryza”. Zob. AIPN Gd, Karta E-14 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. Z. Szymańskiego.

⁸ Maria Kowalewska (1901–1991), pisarka. Tworzyła dla dzieci i młodzieży, jej utwory ukazywały się m.in. w poczytnej serii „Pocztaj mi Mamo”.

Przywódcą „duchowym” grupy jest Lech Bądkowski, który hołduje idei kaszubskiego separatyzmu i podsycia takie nastroje w łonie grupy i na zewnątrz poprzez ludzi do niego zbliżonych bądź to rekrutujących się ze środowiska literackiego (zorganizowanych w Oddziale Gdańskim ZLP), bądź też związanych z nim „wyznaniowo”, jeśli chodzi o poglądy polityczne i ideologię. Do tych ostatnich m.in. należą: Izabella Trojanowska – dziennikarka „Głosu Wybrzeża”, działaczka „Zrzeszenia Kaszubskiego” [...]b; Maria Kowalewska – red[aktor] lit[eratury] pięknej Wydawnictwa Morskiego, i [Jerzy] Kiedrowski – kierownik Wydz[iału] Kultury Prez[ydium] PRN w Wejherowie.

L[ech] Bądkowski ma jakiś własny plan działania, który realizuje osobiście i poprzez grupę. Osobiście wygłasza na spotkaniach swoje „racje” polityczne i prezentuje się jako „walczący Polak”. Tak np. we Władysławowie za pośrednictwem Necla przygotował on „wiec z pisarzem” (w sierpniu lub wrześniu), na którym miał występować jako obrońca uciskanych twórców. W Pelplinie po jego wystąpieniu w tam[ejszym] domu kultury bibliotekarka oświadczyła, że „tak występuje tylko wróg państwa”. Dom Kultury w Kwidzynie wręcz odmówił spotkania z nim – w obawie następstw politycznych. L[ech] Bądkowski głosi swoje poglądy wręcz prowokacyjnie.

Według rozeznania L[ech] Bądkowski żyje z pieniędzy dawanych mu przez Necla, którego prace B[ądkowski] obrabia literacko. Necel to odrębny rozdział. Jest to jeden z najbogatszych rybaków prywatnych, posiadający trzy kutry motorowe, zapisane na członków rodziny, celowo, żeby uniknąć obciążeń fiskalnych. Obserwuje się ostatnio forowanie^c Necla jako pisarza (m.in. udzielał on wywiadu telewizji węgierskiej), który w istocie rzeczy nic sobą nie przedstawia. Cel popularyzacji tej osoby i jej wynoszenia w opinii publicznej jest inny. L[ech] Bądkowski umacnia swoją grupę, bez której jego pozycja i możliwość działania byłyby ograniczone.

Wierna towarzysząca ideologiczna L[echa] Bądkowskiego – Róża Ostrowska, sprawująca funkcję kierownika literackiego w Teatrze Wybrzeże, m.in. opracowuje teksty do sprzedażnych programów teatralnych, w których zawsze usiłuje przemycić jakąś treść. Tak np. gdy rozpoczęła się próba ataku na cenzurę prasy i publikacji w Polsce, R[óża] Ostrowska, wystawiając na scenie *Czajkę* Czechowa, opracowała program, w którym prezentuje rzekomo dzieło klasyka rosyjskiego^d – główną uwagę poświęciła naciskowi cenzury carskiej. Na 25-lecie PRL przygotowano sztukę *Port Royal* [Henri de] Montherlanta^{e9} (nb. autora znanego z kolaborantstwa z hitlerowcami), której treść sprowadza się do buntu przeciwko tłumieniu myśli. Ma być podobno jeszcze wystawione *Przedwiośnie* S[tefana] Żeromskiego, oczywiście po adaptacji scenicznej. Ta ostatnia myśl może być jednak w pełni rozszyfrowana dopiero po adaptacji. Bo można w taki sposób wybrać sceny i fragmenty, że będą one z *Przedwiośnia*, ale ogólny ich wydźwięk – przez zestawienie i montaż – będzie wręcz wrogi. Oczywiście wybiegam naprzód, być może będzie to

^b Fragment pominięty ze względu na ochronę danych wrażliwych.

^c *Woryginale*: wyforowywanie.

^d *Woryginale*: caryjskiego.

^e *Woryginale*: Motherlanda.

⁹ Henri de Montherlant (1895–1972), pisarz i dramatopisarz francuski. Po upadku Francji w 1940 r. zajmował dwuznaczną postawę, jednak po wojnie został oczyszczony z zarzutów o kolaborację z Niemcami; członek Akademii Francuskiej od 1960 r.

istotnie rzecz dobra, ale znając R[óże] Ostrowską, jej zapatrywania i dążenia, przestrzegam przed ewentualnymi skutkami „adaptacji”.

Niedawno odbyło się w Oddziale Gdańskim ZLP zebranie, na którym wybierano delegatów na zjazd. Nie udało się przeprowadzić głosowania jawnego na kandydatów, którymi byli: Stanisława Fleszarowa-Muskat, Lech Bądkowski i Michał Misiorny. Kandydaturę L[echa] B[ądkowskiego] wysunął Mieczysław Czychowski. W wyniku głosowania tajnego podział głosów wypadł następująco: Fleszarowa – 10, Bądkowski – 10, Misiorny – 9. Według słów Sławomira Siereckiego¹⁰, z którym rozmawiałem, zabrakło jednego głosu na rzecz Fleszarowej, z czego członkowie partii wyciągnęli wniosek, iż za Bądkowskim głosował ktoś z członków partii. Podejrzewa się poetę Bolesława Faca¹¹.

Mieczysław Czychowski – poeta, inwalida bez ręki, który wysunął kandydaturę Bądkowskiego, zna mnie od lat, gdyż przed laty pomagałem mu osobiście materialnie w trudnych chwilach. Spotkałem się z nim oddzielnie, zaprosiłem go na kolację i podczas rozmowy wypowiedział się, że „Leszek prosił o wysunięcie jego kandydatury i niewyrażanie zgody na głosowanie tajne”.

Przypuszczam, że Bądkowski liczył na czyjś głos spośród członków partii (być może uzgodniony wcześniej) i nie chciał dekonspirować swego poplecznika w łonie grupy partyjnej. Jeśli tak, to przemyślał mądrze, bo to zaważyło na wyborze delegata. Sławomir Sierecki (czl[onek] PZPR) zwrócił się po wyborach do L[echa] Bądkowskiego z pytaniem, jaki jest jego (Bądkowskiego) stosunek obecny do partyjno-rządowej oceny wydarzeń marcowych? – na które to pytanie Bądkowski nie odpowiedział. Wyjaśnił natomiast, o czym zechce mówić na zjeździe. A więc według jego słów zamierza on jedynie poruszyć sprawy bytowe literatów w Polsce.

Mieczysław Czychowski po wypiciu kilku kieliszków alkoholu wspomniął o swoim gen[erale], b[yłym] partyzancie GL na Mazowszu, i o tym, że on sam, mając lat 9, był łącznikiem w GL. Odnoszę wrażenie, że Czychowski jest związany z Bądkowskim finansowo. Jest to człowiek zdemoralizowany, alkoholik, który żyje z dnia na dzień, zalegając w długach. L[ech] Bądkowski sprawuje nad nim „materialną opiekę”.

Według słów Siereckiego ostatnio Michał Misiorny „odstępuje Bądkowskiego i przechodzi na stronę myślenia partii”. Natomiast Czychowski na moje słowa: „Co się dzieje z Misiornym, że ostatnio tak zmienia twarz?” – odpowiedział ze śmiechem: „Chodzi o to,

^f *W oryginale*: Swiereckiego.

¹⁰ Sławomir Sierecki (1924–2012), prozaik, dramaturg, scenarzysta filmowy i telewizyjny. Początkowo zajmował się tematyką marynistyczną, był redaktorem „Gazety Morskiej” (1946–1947), „Przeglądu Morskiego” (1947–1950), redaktorem naczelnym „Młodego Żeglarza” (1950–1952), następnie pracował jako redaktor w wydawnictwach MON oraz w dziennikach „Głos Wybrzeża” i „Wieczór Wybrzeża” (kierownik działu kulturalnego); członek PZPR.

¹¹ Antoni Bolesław Fac (1929–2000), poeta, prozaik, publicysta. Debiutował w 1956 r. na łamach „Kontrastów”, współtwórca teatru studenckiego „Kontrapunkt”, członek grupy literackiej „Seledyn”, współpracownik czasopism: „Dziennik Bałtycki”, „Głos Wybrzeża”, „Pomorze”, „Literey”, „Fakty”, „Pomerania”; członek PZPR (wystąpił z partii w 1981 r.).

żeby się wcisnął do telewizji”. Istotnie ostatnio M[ichał] Misiorny jest często na ekranie TV, w programie ogólnopolskim, prowadząc recenzje sztuk teatralnych.

Dodaje, że według słów M[ieczysława] Czychowskiego L[ech] Bądkowski przyjął teraz postawę „na przetrwanie” trudnego okresu.

„S. Potocki”

Odbito w 3 egz.

Druk. J.T./I.

Źródło: AIPN, 0236/211, t. 1, k. 254–257, oryginał, mps.

Nr 6

1969 luty 13, Gdańsk – Pismo przewodnie zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa w Gdańsku płk. Czesława Piechnika do dyrektora Departamentu III MSW w Warszawie płk. Henryka Piętka do wniosku o założenie podsłuchu pokojowego w mieszkaniu Lecha Bądkowskiego

Gdańsk, dnia ^a13 lutego^a 1969 r.^b

Tajne spec[jalnego] znaczenia

Egz. nr ^a1^a

**Dyrektor Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Warszawa**
^c(płk H[enryk] Piętek)

W załączeniu przesyłam wniosek o zastosowanie eksploatacji PP w mieszkaniu figu-ranta sprawy operacyjnej nr 8590, krypt. „**Inspiratorzy**” – literata Lecha Bądkowskie-go, z prośbą o zatwierdzenie^d.

Zał. 3 na 5 ark.

Odbito w 2 egz.

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – aa

Źródło: AIPN, 0236/211, t. 1, k. 253, oryginał, mps.

^{a-a} Wpisano odręcznie.

^b Po lewej stronie pieczęć nagłówkowa o treści: Komenda Milicji Obywatelskiej Woj[ewództwa] Gdańskiego. L.dz. BD-0669/69. Numer dziennika wpisano odręcznie.

^c Po lewej stronie odręczna adnotacja: Tow. Walczyński, 14 II 1969 r. Obok parafa.

^d Poniżej nieczytelny podpis i pieczęć o treści: Zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa w Gdańsku płk mgr Cz[esław] Piechnik.

Nr 7

1970 grudzień 11, Gdańsk – Wykaz osób przewidzianych przez Wydział III KW MO w Gdańsku do rozmów profilaktycznych w związku z planowaną podwyżką cen

Gdańsk, dnia 11 grudnia 1970 r.

Tajne
Egz. nr ^a1^a

Wykaz

osób przewidzianych przez Grupę IV Wydz[iału] III do rozmów profilaktycznych w wypadku uaktywnienia (podjęcia) wrogiej działalności politycznej

[...] ^b

38^c. Bądkowski Lech, literat wrogo ustosunkowany do PRL, aktywny w wypadkach marcowych 1968 r. ^d

[...] ^b

Uwaga: Ww. osoby są w naszym operacyjnym zainteresowaniu, w wypadku stwierdzenia ich zaangażowania w działalności politycznej podjęte zostaną rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze.

Kierownik Grupy IV Wydz[iału] III
por. J[erzy] Milewski ^e

Wyk. w 3 egz.

Egz. 1 i 2 – kierownictwo

Egz. 3 – Grupa IV ^f

^g**Uwagi:**

(+) oznacza osoby do rozmów profilaktycznych **już teraz** ([^h] 4 osoby)

(-) oznacza osoby przewidziane do profilaktyki w wypadku zaangażowania się

(o) osoby poddane szczególnej obserwacji

(?) osoby do izolacji

^{a-a} Wpisano odręcznie.

^b Pominięto pozostałe osoby umieszczone w wykazie. W sumie wykaz obejmował 41 nazwisk, w tym pozycje 40 i 41 dopisano odręcznie.

^c Po lewej stronie napisano odręcznie: ? i poprawiono na: o.

^d Dalej dopisano odręcznie adres: Gdańsk [...].

^e Powyżej nieczytelny podpis.

^f Poniżej odręczny dopisek: Verte!

^{g-g} Fragment napisany odręcznie.

^h Skreślona cyfra 5.

Dominik Sokółowski

uczestnicy wypadków marcowych – 15

wrocie wypowiedzi i destrukcyjny wpływ na środowisko – 20

działalność klerykalna – 2

wrogi stosunek do PRL – 4^g

Źródło: AIPN Gd, 003/14, t. 4, k. 46–49, oryginał, mps, rkps.

Nr 8

1971 styczeń 14, Gdańsk – Informacja zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku kpt. Zygmunta Barlikowskiego dla Departamentu III MSW w Warszawie dotycząca działalności Lecha Bądkowskiego

Gdańsk, dnia 14 stycznia 1971 r.

Tajne
Egz. nr ^a3^a

Informacja

dot. aktualnej działalności literata Lecha Bądkowskiego

Literat Lech Bądkowski znany jest jako inspirator i przywódca grupy osób skupionych w gdańskim środowisku literackim i Zrzeszeniu Pomorsko-Kaszubskim, a działających z pozycji wrogich.

Opozycyjna działalność Bądkowskiego uwidoczniła się szczególnie w okresie wydażeń marcowych 1968 r., kiedy to przy czynnym poparciu dwóch innych literatów, Róży Ostrowskiej i Franciszka Fenikowskiego, opracował oświadczenie popierające rewizjonistyczną grupę literatów warszawskich i solidaryzujące się z postulatami elementów warcholskich pośród studentów. W okresie tym Lech Bądkowski zmierzał do przeprowadzenia zmian w składzie Zarządu Oddziału Gdańskiego ZLP i Zarządu Zrzeszenia Pomorsko-Kaszubskiego w kierunku ulokowania w tych organach ludzi reprezentujących zbliżone poglądy polityczne.

Na skutek przeciwdziałań ze strony aktywu partyjnego Bądkowski został pozbawiony możliwości szerszego oddziaływania politycznego i przez okres dwóch lat nie przejawiał aktywnej działalności na tym odcinku.

W czasie zajęć grudniowych 1970 r. zaobserwowano dużą aktywność Lecha Bądkowskiego przejawiającą się w szerokich kontaktach z osobami powiązаныmi z nim jeszcze z okresu marca 1968 r. W rozmowach z zaufanymi z jednej strony prowadził on rozpoznanie przebiegu zajęć ulicznych w Gdańsku i Gdyni, z drugiej zaś sondował opinie i komentarze poszczególnych grup środowiska inteligenckiego Wybrzeża. Dała się zaobserwować duża agresywność w jego wypowiedziach, w których wyolbrzymiając zakres wypadków ulicznych i ilość ofiar, podburzał nastroje rozmówców w celu podtrzymania lub wywołania nienawiści do władz i organów porządkowych.

W pierwszej dekadzie stycznia br. Bądkowski kontynuował szerokie rozpoznanie sytuacji i opierając się na odpowiednio spreparowanych informacjach uzyskanych od ludzi odwiedzających inne ośrodki w kraju (w tym i Warszawę), starał się wyrobić u swoich rozmówców przekonanie, że sytuacja w Polsce jest napięta, i sugerował możliwość dalszych wystąpień. W ten sposób skłaniał kontaktujących się z nim ludzi do uaktywnienia działalności i poparcia swoich posunięć.

^{a-a} Wpisano odręcznie.

Bazując na wiadomościach rozgłośni zachodnich oraz refleksjach osób o opozycyjnym nastawieniu, Bądkowski doszedł do przekonania, że istnieje dogodna sytuacja do rozpoczęcia konkretnej działalności. W prowadzonych analizach dokonuje porównania obecnej sytuacji do wypadków październikowych. Wykazuje, że w roku 1956 szereg ludzi dało się oszukać, ale obecnie wszyscy patrzą trzeźwo i realnie na rozwój sytuacji. Oceniając wydarzenia grudniowe, żałuje, że nie znalazły one szerszego odbicia w całym kraju. Zastrzega jednak, że wypadki te winny tak rozwijać się, aby nie dać pretekstu do interwencji, jak to miało miejsce w Czechosłowacji.

Bądkowski uważa, że społeczeństwo polskie jest chore, a wydarzenia na Wybrzeżu były wykładnikiem tego, że nie czuło się ono współodpowiedzialne za sytuację naszego kraju. Jego zdaniem społeczeństwo polskie dzieli się na cztery aktywne siły: robotników – siłę walczącą, ale masę nie kierowaną; studentów – którzy nie włączyli się do wydarzeń; margines społeczny – chuligani, przestępcy; inteligencję – rozbitą, skupioną głównie w środowiskach twórczych. Uważa także, że w Polsce istnieją jeszcze dwie siły dotychczas bierne, ale i groźne – są to Kościół i chłopstwo.

Bazując na tej koncepcji, Bądkowski zamierza „rzucić” pomost pomiędzy robotnikami a inteligencją. Podjął, za pośrednictwem zaufanych osób, starania o nawiązanie kontaktu z przedstawicielami klasy robotniczej posiadającymi wpływy w swoim środowisku.

Czując się powołanym do inspirowania działalności skierowanej przeciwko polityce partii, podobnie jak w marcu 1968 r. ^bBądkowski zmierza do przeprowadzenia zasadniczych zmian w kierownictwie gdańskiego oddziału literatów i Zrzeszenia Pomorsko-Kaszubskiego^b.

W wyniku aktywnej agitacji w środowisku literackim Bądkowski zdołał uzyskać poparcie swoich koncepcji nawet u członków partii, jak Bolesława Faca i Stanisława Załuskiego. W montowaniu opozycji jest czynnie wspomagany przez grupę literatów bezpartyjnych, z których największą aktywność wykazują ^bRóża Ostrowska i Zbigniew Żakiewicz^{b1}. W rozmowach Bądkowski przekonuje, ^bże może liczyć na poparcie większości członków Oddziału Gdańskiego ZLP^b.

Przygotowując atak na obecny zarząd oddziału i aktyw partyjny, Lech Bądkowski ^bnawiązał szereg kontaktów z literatami wywodzącymi się spoza naszego województwa, jak np. z Józefem Lenartem² z Warszawy, Maciejem Słomczyńskim z Krakowa i Haliną Misiólek³ z Poznania^b. Stara się zasugerować tym ludziom, że istnieje pilna potrzeba

^{b-b} Podkreślono odręcznie.

¹ Zbigniew Żakiewicz (1933–2010), pisarz, publicysta, historyk literatury rosyjskiej. Pracownik naukowy Uniwersytetu Gdańskiego, reprezentował tzw. nurt literatury kresowej o charakterze nostalgicznym, ale tworzył również prozę eksperymentalną. W latach 1971–1974 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach KE krypt. „Doktor” i później, w 1977 r., przez Wydział III KW MO w Słupsku w ramach SOS krypt. „Mówca”.

² Józef Lenart (1931–2005), prozaik, publicysta. W 1947 r. debiutował na łamach tygodnika „Młodzi Idą”, następnie związany z periodykami „Pokolenie” i „Sztandar Młodych”, członek kolegium redakcyjnego czasopisma „Współczesność”, a w latach 1966–1971 jego redaktor naczelny; radca Ambasady PRL w Sofii (1971–1975); członek PZPR, delegat na IV i V Zjazd PZPR.

³ Halina Misiólek (1915–2000). Sekretarka w Oddziale Gdańskim ZLP, w latach 1947–1957 partnerka życiowa Zbigniewa Herberta. Zob. J. Siedlecka, *Pan od poezji. O Zbigniewie Herbercie*, Warszawa 2002.

przeprowadzenia^b „pozytywnych zmian” w Związku Literatów Polskich, gdyż „poczynania dyskryminacyjne, odsuwanie ludzi z charakterem, faworyzowanie oportunistów i miernot, marazm organizacyjny...” wytworzyły sytuację kryzysową w środowisku literatów.

Obecnie Bądkowski inspiruje zaufane osoby do występowania z wnioskiem do zarządu oddziału o zwołanie walnego zebrania literatów. Nie zgadza się na organizowanie otwartego zebrania partyjnego, gdyż obawia się dialogu z przedstawicielami KW PZPR. W swoich planach przewiduje przeprowadzenie zebrania w atmosferze „ugodowej i żałobnej”^b, poruszone mają być sprawy związane z wydarzeniami marcowymi 1968 r. Licząc na wzbudzenie nastrojów literatów poprzez odtwarzanie minionych problemów, Bądkowski zamierza wystąpić z wnioskiem o wotum nieufności wobec zarządu oddziału. Wyjaśnia on równocześnie zaufanym osobom, że wyrażenie nieufności do zarządu jest równoznaczne z wyrazem braku zaufania dla polityki kulturalnej. Personalnie atak grupy Bądkowskiego skierowany jest przeciwko Stanisławowi Goszczurnemu i Stanisławie Fleszarowej-Muskat.

^bW wypadku gdyby zarząd pomimo przegłosowania nie zgodził się na ustąpienie (co przewiduje statut ZLP), grupa opozycyjna wystąpi w imieniu środowiska do Zarządu Głównego ZLP z prośbą o rozwiązanie gdańskiego zarządu^b.

W przeprowadzonych kalkulacjach Bądkowski^b widzi siebie jako przyszłego prezesa Oddziału Gdańskiego ZLP. Przewiduje obecność w zarządzie Franciszka Fenikowskiego, Stanisława^c Załuskiego i Leona Roppla^b.

Z naszego rozpoznania wynika, że aktualnie Lech Bądkowski może znaleźć poparcie (w czasie ewentualnego głosowania na zebraniu) u następujących literatów: Mieczysława Czychowskiego, Marii Boduszyńskiej-Borowikowej, Stanisława Dąbrowskiego⁴, Bolesława Faca, Franciszka Fenikowskiego, Jacka Kotlicy⁵, Róży Ostrowskiej, Jana Piepki, Leona Roppla, Mirosława Stecewicza⁶, Zbigniewa Szymańskiego, Stanisława Załuskiego i Zbigniewa Żakiewicza.

^bObecny Zarząd G[dańskiego] O[ddziału] ZLP oraz aktyw partyjny literatów są zorientowani w zamierzeniach Bądkowskiego^b. Poczynione zostały niezbędne czynności przygotowawcze, które umożliwią skuteczne przeciwstawienie się ewentualnym atakom ze strony osób powiązanych z Bądkowskim.

Niezależnie od przeciwdziałań ze strony aktywu partyjnego prowadzimy przedsięwzięcia operacyjne zmierzające do skompromitowania Bądkowskiego w środowisku literatów.

W odniesieniu do Zrzeszenia Pomorsko-Kaszubskiego zamierzenia Bądkowskiego sprrowadzają się również do wprowadzenia swoich ludzi w skład zarządu. Na stanowisko

^c *Woryginalne*: Zbigniewa.

⁴ Stanisław Dąbrowski (1930–2007), teoretyk literatury, krytyk literacki, poeta. Pracownik naukowy UG i PAN, autor prac z zakresu teorii literatury, krytyczno-literackich oraz zbiorów poetyckich.

⁵ Jacek Kotlica właśc. Józef Foromański (1939–2010), poeta, prozaik, krytyk sztuki. Autor monografii, esejów i felietonów poświęconych współczesnej plastyce; członek PZPR. W latach 1971–1974 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach KE krypt. „Lis”.

⁶ Mirosław Stecewicz (ur. 1930), poeta, dziennikarz. Debiutował w 1956 r. w „Kontrastach”, publikował m.in. na łamach „Dziennika Bałtyckiego”, „Głosu Wybrzeża”, „Liter”, „Autografu”. Autor licznych książek dla dzieci i scenariuszy komiksów.

prezesa przewiduje kandydaturę Tadeusza Bolduana (członka partii, redaktora z miesięcznika „Litery”) lub ewentualnie Wojciecha Kiedrowskiego⁷. Celem Bądkowskiego jest wytworzenie takiej sytuacji, aby legalnie działające Zrzeszenie Pomorsko-Kaszubskie – będąc pod jego bezpośrednimi wpływami – stało się reprezentantem i realizatorem lansowanych przez niego poglądów.

kpt. mgr Z[ygmunt] Barlikowski⁸

Wyk. w 4 egz.

Egz. nr 1 – dyrektor Dep[artamentu] III

Egz. nr 2 – kierownictwo

Egz. nr 3 – Wydz[iał] IV Dep[artamentu] III

Egz. nr 4 – aa

Druk. J.M./B.D.

Źródło: AIPN, 0236/211, t. 1, k. 215–219, oryginał, mps.

⁷ Wojciech Kiedrowski (1937–2011), wydawca i redaktor, popularyzator kultury kaszubskiej. Wieleletni redaktor naczelny miesięcznika „Pomerania”. W latach 1960–1965 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach SOS krypt. „Smętek” i następnie, w latach 1970–1974, w ramach KE krypt. „Gryf”.

⁸ Zygmunt Barlikowski (ur. 1930), ppłk MO; 1959–1961 oficer operacyjny Wydziału II KW MO w Gdańsku, 1961–1962 słuchacz szkoły oficerskiej CW MSW w Legionowie, 1962–1965 st. oficer operacyjny Wydziału II KW MO w Gdańsku, 1965–1969 kierownik grupy Wydziału II KW MO w Gdańsku, 1969–1970 zastępca naczelnika Wydziału II KW MO w Gdańsku, 1970–1971 zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1971–1973 inspektor Inspektoratu Kierownictwa SB KW MO w Gdańsku, 1973–1975 zastępca komendanta miejskiego MO ds. SB KM MO w Gdyni, 1975–1976 st. inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB KW MO w Gdańsku, 1976–1983 naczelnik Wydziału Paszportów KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/2135, Akta osobowe.

Nr 9

1971 marzec 27, Gdańsk – Notatka służbowa sierż. Krzysztofa Kotasa sporządzona w oparciu o relację KS ps. „Len” dotycząca posiedzenia Plenum Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Gdańsku w dniu 21 marca 1971 r.

Gdańsk, dnia 27 marca 1971 r.

Tajne
Egz. nr ^a2^a

Notatka służbowa

dot. spotkania z KS „Len” odbytego w dniu 26 III 1971 r.

Dnia 21 marca [1971 r.] odbyło się posiedzenie Plenum Zarządu Głównego Zrzeszenia Pomorsko-Kaszubskiego w Gdańsku. W trakcie tego zebrania dotychczasowy prezes Bernard Szczęsny¹ zgłosił formalną rezygnację z zajmowanego stanowiska.

W trakcie wyborów wyłoniono nowe władze Zrzeszenia:

1. Jerzy Kiedrowski – prezes,
2. Regina Grzenkowicz² – wiceprezes,
3. Józef Węsierski³ – wiceprezes^b,
4. Józef Borzyszkowski⁴ – sekretarz,
5. Franciszek Ptach – skarbnik,
6. Wojciech Kiedrowski – członkowie zarządu,
7. Jerzy Łoński.

Dalsze nazwiska członków Plenum Zarządu nie są jeszcze znane, ponieważ Zrzeszenie do tej pory nie przesłało list do Wydziału Spraw Wewnętrznych WRN w Gdańsku.

Uwagi własne

KS „Len” jest pracownicą Wydziału Spraw Wewnętrznych WRN w Gdańsku, była na kontakcie Grupy III tu[tejszego] Wydziału [III]. Za pośrednictwem kierownika tej sekcji nawiązałem z nią kontakt. Dotychczas za pośrednictwem KS „Len” uzyskano szereg materiałów, które w znacznym stopniu przyczyniły się do rozpoznania sytuacji na tym obiekcie.

^{a-a} *Wpisano odręcznie.*

^b *W oryginale obok punktów 2 i 3 z prawej strony odręcznie dopisana klamra, obok tekst maszynowy: wiceprezesi.*

¹ Bernard Szczęsny (1919–1993). W czasie okupacji niemieckiej uczestnik konspiracji w Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”, więzień KL Stutthof; działacz kaszubski, burmistrz Wejherowa; członek PZPR.

² Regina Kaliszewska z d. Grzenkowicz (ur. 1942), inż. mechanik, działaczka kaszubska. Przez wiele lat zasiadała w ciałach statutowych Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego.

³ Józef Węsierski (1923–1993). Inicjator powstania Towarzystwa Przyjaźni Ziemi Wejherowskiej; I sekretarz KP/KM PZPR w Wejherowie; członek ORMÓ.

⁴ Józef Borzyszkowski (ur. 1946), historyk, prof. n. hum. Od 1970 r. związany z Uniwersytetem Gdańskim; w latach 1986–1992 prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego; senator II kadencji. W 1970 r. zarejestrowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku jako kandydat na TW, z pozyskania zrezygnowano z powodu braku możliwości operacyjnych, sprawę zdjęto z ewidencji w 1976 r.

Charakterystycznym jest fakt, że obecne władze Zrzeszenia opanowane są przez osoby, które utrzymują ścisłe kontakty z Lechem Bądkowskim. Niniejsza uwaga znajduje potwierdzenie w posiadanych materiałach operacyjnych z PP w sprawie „Inspiratorzy”. Lech Bądkowski całą energię skierował obecnie na Zrzeszenie Pomorsko-Kaszubskie. Z posiadanych materiałów operacyjnych wynika, że Bądkowski zamierza w dalszym ciągu prowadzić akcje zmierzające do całkowitego opanowania Zrzeszenia – wszystkich jego oddziałów terenowych. Ostatnio zaplanował wysłanie emisariuszy do takich oddziałów terenowych jak: Kościerzyna, Kartuzy, Puck i Gdynia.

Przedsięwzięcia:

1. Rozesłać pismo informujące o zamierzeniach figuranta do komend powiatowych i miejskich MO w Kościerzynie, Kartuzach, Pucku i Gdyni w celu operacyjnego zabezpieczenia oddziałów ZP-K przed wpływem figuranta i osób z jego otoczenia, jak również w celu uzyskania bieżących informacji o sytuacji panującej w ZP-K w terenie.

2. Opracować plan przedsięwzięć operacyjnych odnośnie poczynąń figuranta na gruncie ZP-K.

3. Zlecić por. J[ózefowi] Wąsali⁵ i kpt. K[azimierzowi] Sękowskiemu⁶ opracowanie osób z Zarządu Głównego ZP-K zatrudnionych na ich obiektach (Józef Borzyszkowski – pracownik Zespołu Katedr przy Instytucie Historii U[niwersytetu] G[dańskiego], Regina Grzenkiewicz, zam. Gdańsk-Wrzeszcz, Hotel Asystencki P[olitechniki] G[dańskiej]).

Inspektor Wydziału III Grupy IV
sierż. Krzysztof Kotas^c

Wyk. w 2 egz.

Egz. nr 1 – „Inspiratorzy”

Egz. nr 2 – „Kurtyna”

Druk. K.K. z B.D.

Źródło: AIPN Gd, 003/83, t. 2, k. 119–120, oryginał, mps.

^c Powyżej podpis.

⁵ Józef Wąsala (ur. 1932), mjr MO; 1953–1956 referent MUBP/MUdsBP w Gdyni, 1959–1968 wywiadowca Wydziału „B” KW MO w Gdańsku, 1968–1970 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1970–1975 st. inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1975–1978 kierownik sekcji Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1978–1980 st. inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/1988, Akta osobowe.

⁶ Kazimierz Sękowski (ur. 1929), kpt. MO; 1961–1965 oficer operacyjny Referatu ds. SB KM MO w Gdańsku, 1965 r. oficer operacyjny Referatu ds. SB KM MO w Sopocie, 1965–1967 oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1967–1970 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1970–1971 st. inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1971–1975 kierownik grupy Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1975–1980 kierownik sekcji Wydziału „C” KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/2004, Akta osobowe.

Nr 10

1971 październik 2, Kościerzyna – Notatka służbowa sierż. Krzysztofa Kotasa sporządzona w oparciu o relację KS ps. „Działacz” dotycząca spotkania autorskiego Lecha Bądkowskiego w klubie „Samanta” w Lubaniu w dniu 1 października 1971 r.

Kościerzyna, dnia 2 X 1971 r.

Tajne
Egz. nr ^a2^a

Notatka służbowa

ze spotkania z KS „Działacz” odbytego w dniu 2 X 1971 r.

W trakcie spotkania KS „Działacz” poinformował nas, że w dniu 1 X 1971 r. w klubie „Samanta” mieszczącym się w hotelu i internacie Ośrodka Doświadczalnego Rolnictwa w Lubaniu, pow. Kościerzyna, odbyło się spotkanie autorskie Lecha Bądkowskiego. W spotkaniu wzięło udział około sześćdziesięciu osób, w tym kilkanaście osób spośród miejscowej inteligencji. Duża frekwencja na spotkaniu spowodowana była faktem, że w Lubaniu oczekiwano na przybycie Jana Piepki, który jest pisarzem bardzo popularnym wśród miejscowej ludności, a to na skutek jego uczestnictwa w filmie „Kaszëbë”.

Wystąpienie Lecha Bądkowskiego było bardzo krótkie. Ograniczył się on do informacji o tym, że aktualnie trwa Zjazd Literatury Kaszubskiej, oraz dał trochę informacji na temat literackiej działalności innych pisarzy regionalnych.

Najciekawszym momentem całego spotkania była dyskusja trwająca ponad dwie godziny, kiedy to Bądkowski odpowiadał na pytania czytelników.

Między innymi na zadane mu pytanie oświadczył, że w Polsce sytuacja literatów jest najgorsza. Zarabiają oni o wiele mniej niż pisarze na Zachodzie oraz – co dziwne – mniej niż literaci w ZSRR.

Bądkowski twierdził również, że literatura rosyjska i radziecka nie przedstawiają specjalnej wartości. Oświadczył, że na Zachodzie znani są najwyżej dwaj pisarze – Dostojewski i Solżenicyn.

W trakcie swego wystąpienia Bądkowski bardzo często mierzył wartość naszej literatury i literatury radzieckiej tym, czy jest wydawana w krajach zachodnich, czy nie.

^{a-a} Wpisano odręcznie.

Na zadane mu pytanie Bądkowski opowiadał wiele o [Jerzym] Andrzejewskim¹ i [Andrzeju] Brychcie². Stwierdził m.in., że Brycht jako człowiek jest skończony, a to dlatego, że będąc w Polsce, pluł na NRF, RWE i cały Zachód. Teraz został na Zachodzie.

W dalszej części Bądkowski stwierdził, że cała spuścizna literacka Brychta nie jest nic warta, że jest zbiorem kłamstw. Brycht w swym reportażu literackim opisuje rozmowę, jaką miał rzekomo przeprowadzić z [Janem] Nowakiem[-Jeziorańskim]³ z RWE. Bądkowski uważa, że Brycht albo w ogóle nie rozmawiał z Nowakiem, albo nie w taki sposób, jak opisał to w swojej książce *Raport z Monachium*. W jego książce znalazło się rzekome stwierdzenie bohatera książki (KS „Działacz” nie mógł sobie przypomnieć, czy chodziło tu o pracownika RWE), że literatura polska może rozwijać się tylko w kraju. Zdaniem Bądkowskiego ludzie z Zachodu nie mogli czegoś takiego powiedzieć.

Opowiadając o Andrzejewskim, Bądkowski stwierdził, że wydał on na Zachodzie swą książkę (prawdopodobnie pt. *Miazga*), której władze nie chciały przepuścić przez cenzurę. Informował, że Andrzejewski pisze o sprawach współczesnych w konwencji snu. Wszystkie sprawy poruszane przez tego pisarza ukazywane są jakby w sennym korowodzie. Dalej Bądkowski mówił, że fragmenty książki, którą Andrzejewski wydał na Zachodzie, były drukowane w Polsce, w miesięczniku literackim „Twórczość”. Po ingerencji cenzury przez kilka miesięcy w piśmie tym ukazywały się zapowiedzi następnych odcinków, ale i to w końcu zdjęto ze szpalt. Bądkowski oświadczył obecnym na spotkaniu, że wspomnianą książkę Andrzejewskiego zna z wydania niemieckiego.

¹ Jerzy Andrzejewski (1909–1983), prozaik, publicysta, krytyk literacki i teatralny. Debiutował w 1932 r. na łamach czasopisma „ABC”, od 1938 r. kierownik Działu Literackiego tygodnika „Prosto z Mostu”; w okresie okupacji niemieckiej był pełnomocnikiem Delegatury Rządu na Kraj do opieki nad środowiskiem literackim; w latach: 1946–1947 prezes Oddziału Krakowskiego ZLP, 1949–1952 prezes Oddziału Szczecińskiego ZLP, 1956–1957 prezes Oddziału Warszawskiego ZLP; sławę przyniosła mu kontrowersyjna powieść *Popiół i diament* (z ekranizowana w 1958 r. przez Andrzeja Wajdę); w latach 1952–1954 redaktor naczelny „Przeglądu Kulturalnego”, był członkiem redakcji periodyków „Twórczość”, „Nowa Kultura” i „Literatura”, publikował również w paryskiej „Kulturze”; w latach 1950–1957 był członkiem PZPR, następnie coraz bardziej angażował się w działania opozycyjne (sygnatariusz „Listu 34”, występował w obronie studentów represjonowanych za manifestacje w marcu 1968 r., w liście otwartym potępił interwencję w Czechosłowacji w 1968 r. – został objęty zakazem druku, sygnatariusz „Listu 101”), współzałożyciel KOR, w latach 1977–1981 członek redakcji drugo-obiegowego pisma „Zapis”. W latach 1958–1983 inwigilowany przez Departament III MSW, od 1976 r. w ramach SOR krypt. „Turysta”.

² Andrzej Brycht (1935–1998), poeta, prozaik, reportażysta. Debiutował w 1954 r. na łamach czasopisma „Łódź Literacka”, od 1957 r. związany z tygodnikiem „Kierunki” i dwutygodnikiem „Współczesność”; w 1971 r. podczas wycieczki do Włoch odmówił powrotu do kraju, uzyskał azyl polityczny w Belgii, publikował w paryskiej „Kulturze”, osiadł w Kanadzie. W latach 1967–1971 współpracował z SB najpierw w charakterze KS, następnie w 1969 r. został zarejestrowany przez Departament II MSW jako TW ps. „Gerard”, w 1971 r. zdjęty z ewidencji z powodu ucieczki za granicę, w latach 1972–1974 sprawę kontynuował Departament III MSW jako KE krypt. „Bryta”. Zob. A. Chojnowski, *Sceny ukryte z życia pisarza. Tajemnice Andrzeja Brychta*, „Dzieje Najnowsze” 2008, t. 8; AIPN, 00170/516, t. 1–6, Teczka personalna oraz teczek pracy TW ps. „Gerard”.

³ Jan Nowak-Jeziorański właśc. Zdzisław Jeziorański (1914–2005), polityk, dziennikarz, działacz społeczny. W 1939 r. brał udział w kampanii wrześniowej i dostał się do niewoli niemieckiej, zbiegł w 1940 r. i przystąpił do konspiracji ZWZ-AK, został kurierem i emisariuszem KG AK i Rządu RP na Uchodźstwie; po wojnie pozostał na emigracji, w latach 1948–1951 pracował w Sekcji Polskiej BBC, organizował i w latach 1952–1976 kierował Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa w Monachium; działał w Kongresie Polonii Amerykańskiej, do kraju powrócił na stałe w 2002 r.

Opowiadając o swej drodze pisarskiej, Bądkowski mówił o swoim pobycie za granicą w okresie wojny – w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie; następnie stwierdził, że po powrocie do kraju w 1946 r. został dziennikarzem, a od 1968 r. „z wiadomych powodów jest nareszcie wolny” i zajmuje się pracą literacką.

Pracownicy fizyczni ośrodka w Lubaniu niewiele zrozumieli ze wszystkich aluzji politycznych, jakie Bądkowski czynił w trakcie spotkania. Zupełnie inaczej reagowała inteligencja. Po oficjalnym zamknięciu spotkania dyskusja przeniosła się na grunt prywatny, kiedy to po wyjeździe Bądkowskiego na nowo roztrząsano wszystkie aluzje Bądkowskiego. Zastanawiano się, dlaczego obecny na spotkaniu pisarz nie mówił wprost, a ograniczał się jedynie do półsłówek. Najbardziej zastanawiające dla obecnych na spotkaniu osób było stwierdzenie Bądkowskiego: „...po 1968 r. z wiadomych powodów jestem wolny”. Dyskutowano również wiele na temat zdania Bądkowskiego na temat Brychta, jego oceny wartości literatury polskiej i radzieckiej.

Zdziwienie słuchaczy wywołało stwierdzenie Bądkowskiego, że osobiście nie widzi potrzeby poruszania na łamach literatury spraw związanych z ciężką pracą rolników na Kaszubach. Dodał on jednak, że może przekazać taką sugestię swoim kolegom na obradującym zjeździe.

Uwagi własne

KS „Działacz” pełni w Zakładzie Doświadczalnym Rolnictwa w Lubaniu funkcję sekretarza POP. Z uwagi na stanowisko, jak i reprezentowany przez siebie poziom intelektualny wykorzystywany jest przez pracownika Referatu SB w Kościerzynie – por. Z[dzisiaj] Kasprzaka⁴, w charakterze kontaktu służbowego.

Spotkania z KS „Działacz” odbyliśmy z tow. Kasprzakiem na terenie ośrodka w Lubaniu.

Przedsięwzięcia

Uzyskane od KS „Działacz” informacje przekazać do kierownictwa Wydziału III KW MO w Gdańsku.

Inspektor Wydziału III Grupy IV
sierż. Krzysztof Kotas^b

Wyk. w 2 egz.

Egz. nr 1 – „Inspiratorzy”

Egz. nr 2 – „Saga”

Źródło: AIPN Gd, 003/83, t. 2, k. 143–144, oryginał, mps.

^b Powyżej podpis.

⁴ Zdzisław Kasprzak (ur. 1938), por. MO; 1962–1964 oficer operacyjny Referatu ds. SB KP MO w Lęborku, 1964–1969 oficer operacyjny Referatu ds. SB KP MO w Kościerzynie, 1969–1975 inspektor Referatu ds. SB KP MO w Kościerzynie, 1975–1978 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1978–1980 inspektor Wydziału IIIA KW MO w Gdańsku. AIPN Gd, 214/1976, t. 1–2, Akta osobowe.

Nr 11

1972 wrzesień 19, Gdańsk – Informacja zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku kpt. Wojciecha Raniewicza dotycząca sytuacji w środowisku gdańskich literatów

Gdańsk, dnia 19 września 1972 r.

Tajne

Egz. nr ^a1^a

Informacja

dot. aktualnej sytuacji w środowisku gdańskich literatów

Od ostatniego Walnego Zjazdu ZLP sytuacja w środowisku gdańskich literatów uległa widocznym zmianom. Doszło do kompromisu pomiędzy aktywem partyjnym a grupą opozycyjną z Lechem Bądkowskim na czele. Na skutek tego zebrania oddziału przestały być płaszczyzną walki politycznej i tarć personalnych, zanikło również dotychczas bardzo widoczne wzajemne oczernianie się literatów z przeciwstawnych obozów.

Jedną z przyczyn tego stanu jest umożliwienie Bądkowskiemu prowadzenia aktywnej działalności społecznej w oddziale, o co poprzednio walczył. Mając możliwości wykazania się wobec środowiska – co zajmuje pozycję dominującą w jego psychice – Bądkowski w bezpośredniej rozmowie z sekretarzem organizacji partyjnej literatów zadeklarował poparcie dla poczynań zarządu oddziału. Jak dotychczas dotrzymuje słowa. Niezależnie od złagodzenia atmosfery w samym środowisku doszło do zacieśnienia stosunków prywatnych pomiędzy [Stanisławem] Goszczurnym a Bądkowskim, co powoduje sporo zamieszania w obu obozach, gdyż ani aktyw, ani tzw. opozycja nie są zorientowani, jak należy ustosunkować się do naglej przyjaźni dwóch ludzi dotychczas oficjalnie zwalczających się od kilkunastu lat.

Mimo zewnętrznych przejawów spokoju i zgody w postępowaniu Bądkowskiego obserwujemy zjawiska wskazujące na jego starania o uzyskanie poparcia całego środowiska z perspektywy przyszłych wyborów do zarządu oddziału. Należy podkreślić, że autorytet Bądkowskiego na naszym terenie wzrósł poważnie po wybraniu go przewodniczącym Głównej Komisji Rewizyjnej ZLP.

Jeszcze w 1971 r. w kręgu zaufanych osób Bądkowski wysuwał koncepcję powołania na terenie Gdańska klubu literackiego, który stanowiłby przeciwwagę wobec zarządu oddziału i aktywu partyjnego. W grupie opozycyjnej występowały również koncepcje założenia periodyku społeczno-literacko-politycznego, któremu nadano roboczy tytuł „Próby”. Miesięcznik ten miał być organem niezależnym od ZLP, a jego utrzymanie planowano oprzeć na dotacjach prywatnych i kosztach subskrypcji. Zamiany te nie zostały zrealizowane w związku z poprawą stosunków w oddziale.

W celu „pozyskania” Bądkowskiego zarząd oddziału przydzielił mu obowiązek kierowania pracą nowo powstałego klubu ZLP przy ul. Mariackiej w Gdańsku. Bądkowski

^{a-a} Wpisano odręcznie.

powołał Radę Klubu składającą się z zaufanych osób – m.in. Jacka Kotlicy, Marii Bodużyńskiej-Borowikowej. Aktualnie w zamierzeniach Bądkowskiego odżyły koncepcje utworzenia z tego klubu instytucji praktycznie niezależnej od zarządu. Opracował nawet regulamin (w załączeniu) dający możliwość polemiki z zarządem na otwartych zebraniach i odwoływania się do opinii środowiska, co w gdańskich warunkach oznacza przegraną aktywu. Dyskutując z zaufanymi nad regulaminem, Bądkowski stwierdził, że „masowość” klubu ograniczy się tylko do formalnego stwierdzenia na papierze. Do kandydatów na członków wysłane zostaną imienne zaproszenia i w ten sposób wyeliminowana będzie jakakolwiek przypadkowość w składzie członków klubu. Z zamierzeń Bądkowskiego wynika, że klub ten faktycznie będzie instytucją zamkniętą.

Poważnym argumentem Bądkowskiego jako przewodniczącego Rady Klubu ZLP jest przydział limitów na spotkania autorskie, co daje mu swobodę w dobieraniu takich literatów z kraju, jakich sobie pragnie. Ostatnio ustaliliśmy, że Bądkowski poprzez swoich popleczników (Kotlicę i Trojanowską) zamierza zaprosić do Gdańska literatów: Andrzeja Brauna¹, Wiktora Woroszyńskiego², Macieja Słomczyńskiego oraz [Zbigniewa] Herberta, [Marka] Nowakowskiego³, [Andrzeja] Kijowskiego⁴, [Jerzego] Andrzejewskiego itp.

Z posiadanych informacji wynika ponadto, że zebrania zainteresowanych działalnością klubu literatów odbywają się nie na terenie klubu, lecz w mieszkaniu prywatnym Bądkowskiego, gdzie dokonywane są szczegółowe ustalenia odnośnie przyszłej działalności tej instytucji. Wiemy również, że w różnych środowiskach literackich kraju Bądkowski staje się osobą coraz bardziej popularną, zwłaszcza z chwilą uzyskania możliwości organizowania spotkań autorskich. Według opinii krążących w środowisku literatów

¹ Andrzej Braun (1923–2008), poeta, prozaik, reportażysta. W czasie okupacji niemieckiej członek ZWZ-AK. Debiutował w 1946 r. na łamach „Kuźnicy”, członek redakcji tygodników „Nowa Kultura” i „Sztandar Młodych”, w latach 1954–1956 był korespondentem „Trybuny Ludu” w Chinach, współpracował z czasopismami „Odrodzenie”, „Twórczość”, „Pokolenie”; kierownik Działu Filmów Telewizyjnych TVP (1963–1965); od 1947 r. członek PPR/PZPR, wystąpił z partii w 1968 r. W latach 1952–1956 inwigilowany przez Departament III MBP/KdsBP w ramach sprawy ewidencji operacyjnej, następnie w latach 1965–1975 przez Wydział III KS MO w Warszawie w kategorii zabezpieczenia operacyjnego.

² Wiktor Woroszyński (1927–1996), poeta, prozaik, tłumacz literatury rosyjskiej. Redaktor czasopism „Głos Ludu”, „Po Prostu”, „Nowa Kultura” (1957–1958 redaktor naczelny); w latach 1945–1966 członek PPR/PZPR; od lat siedemdziesiątych związany z opozycją demokratyczną, sygnatariusz „Listu 101”, w latach 1977–1978 redaktor naczelny drugoobiegowego pisma „Zapis”, od 1978 r. zaangażowany w działalność TKN, w stanie wojennym internowany. W latach 1976–1989 inwigilowany przez Wydział IV Departamentu III MSW w ramach SOR krypt. „Ławnik”.

³ Marek Nowakowski (ur. 1935), pisarz i scenarzysta. Debiutował w 1957 r. na łamach „Nowej Kultury”; sygnatariusz „Listu 101”, po czym został objęty zakazem druku; współzałożyciel ukazującego się poza cenzurą pisma „Zapis”, w latach osiemdziesiątych publikował w drugoobiegowym „Tygodniku Mazowsze”; w 1984 r. aresztowany pod zarzutem rozpowszechniania poza granicami Polski tekstów o treści godzącej w interesy PRL (sprawę umorzono na mocy amnestii). W latach 1976–1989 inwigilowany przez Wydział IV Departamentu III MSW w ramach SOR krypt. „Nowy”.

⁴ Andrzej Kijowski (1928–1985), prozaik, eseista, krytyk literacki. Redaktor „Twórczości”, felietonista „Przeglądu Kulturalnego” i „Tygodnika Powszechnego”; w latach 1967–1968 kierownik literacki Teatru Dramatycznego w Warszawie, odwołany po podpisaniu rezolucji pisarzy przeciwko cenzurze; sygnatariusz „Listu 101”, współzałożyciel i wykładowca TKN, internowany w stanie wojennym. W latach 1972–1985 był inwigilowany przez Wydział IV Departamentu III MSW w ramach SOR krypt. „Duży”.

Wybrzeża klub kierowany przez Bądkowskiego już obecnie wymyka się spod kontroli zarządu oddziału ZLP.

Postawa Bądkowskiego oraz wydarzenia z lat ubiegłych wykazują, że pomimo zewnętrznej zgody i porozumienia należy się w dalszym ciągu liczyć z możliwością ataków grupy opozycyjnej na zarząd, przy czym pozycja tego literata w porównaniu do lat ubiegłych uległa poważnemu wzmocnieniu.

Kier[ownik] Grupy IV Wydz[iału] III
kpt. J[erzy] Milewski^b

Z[astęp]ca naczelnika Wydziału III
kpt. W[ojcich] Raniewicz^b

Wyk. w 2 egz.

Egz. nr 1 – Dep[artament] III

Egz. nr 2 – [SO krypt.] „Mason”

Druk. J.M./B.D.

Źródło: AIPN, 0236/211, t. 1, k. 152–154, oryginał, mps.

^b Powyżej nieczytelny podpis.

Nr 12

1973 maj 12, Gdańsk – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku kpt. Wojciecha Raniewicza do zastępcy komendanta powiatowego MO ds. Służby Bezpieczeństwa w Kartuzach w sprawie objęcia stałą kontrolą operacyjną działalności klubu „Pomorania” w Łączyńskiej Hucie

^aGdańsk, dnia 12 maja 1973 r.

Tajne

Egz. nr ^b2^b

**Z[astęp]ca komendanta powiatowego MO
ds. Służby Bezpieczeństwa
w Kartuzach**

Od szeregu miesięcy istniejący przy Zarządzie Głównym ZK-P w Gdańsku studencki klub „Pomorania” zwiększa swoją aktywność. Jest to w dużej mierze zasługą literata gdańskiego Lecha Bądkowskiego, który z ramienia Zarządu Głównego ZK-P opiekuje się tą jednostką organizacyjną zrzeszenia. W okresie letnim, jak również w trakcie roku akademickiego, miejscem spotkań o charakterze towarzyskim i szkoleniowym jest dla klubu „Pomorania” miejscowość Łączyńska Huta, gdzie znajduje się chęcz kaszubska zagospodarowana przez członków klubu.

Z posiadanych informacji wynika, iż w bieżącym roku – w czasie zbliżających się wakacji – wielu członków „Pomorani” pracować będzie przy odbudowie i konserwacji wspomnianego wyżej obiektu. Przypuszczać należy, iż pobyt członków klubu w Łączyńskiej Hucie wykorzystany będzie również dla celów szkoleniowych. Z uwagi na fakt, iż członkowie „Pomorani” poddawani są „ideologii” antypartyjnej i antysocjalistycznej lansowanej przez literata Lecha Bądkowskiego i związanych z nim działaczy zrzeszenia istnieje konieczność stałej kontroli nad odbywanymi w Łączyńskiej Hucie imprezami, jak również operacyjnego zabezpieczenia pobytu członków „Pomorani” i innych członków ZK-P w tej miejscowości.

Ponadto wiadomym jest, iż Łączyńska Huta jest miejscem spotkań osób związanych z Lechem Bądkowskim w czasie tzw. weekendów. Do bardziej znanych, stałych bywalców Łączyńskiej Huty (związanych z Lechem Bądkowskim) należą: Antoni Fac, Izabella Trojanowska, Róża Ostrowska.

Z posiadanego rozpoznania wynika, że Bądkowski najczęściej zamieszkuje u stałych mieszkańców Łączyńskiej Huty – Danuty i Alego Byczkowskich. Adresy i nazwiska innych osób wynajmujących mieszkania znajomym Bądkowskiego nie są znane.

^a Po lewej stronie pieczęć nagłówkowa o treści: Komenda Milicji Obywatelskiej Woj[ewództwa] Gdańskiego. L.dz. BD-02175/73. Numer dziennika wpisano odręcznie.

^{b-b} Wpisano odręcznie.

W związku z powyższym zwracam się z uprzejmą prośbą o:

1) objęcie stałą kontrolą operacyjną imprez i pobyków członków klubu „Pomorania” na terenie Łączyńskiej Huty. W trakcie zabezpieczania szczególną uwagę zwracać należy na:

- przebieg, treść i charakter szkoleń organizowanych przez „Pomoranię”,
- osoby zapraszane przez „Pomoranię” w charakterze prelegentów,
- zachowanie się członków „Pomorani” w trakcie całego pobytu w Łączyńskiej Hucie,

– formy kontaktów członków „Pomorani” ze stałymi mieszkańcami Łączyńskiej Huty oraz ewentualne oddziaływanie studentów na mieszkańców;

2) operacyjne zabezpieczenie osób utrzymujących stałe kontakty ze stałymi mieszkańcami Gdańska, a należącymi do kontaktów Lecha Bądkowskiego, będącymi stałymi mieszkańcami Łączyńskiej Huty. W trakcie powyższego szczególną uwagę zwracać należy na:

- charakter kontaktów z mieszkańcami Gdańska,
- poglądy polityczne ww. i ewentualne ustalenie, czy działacze ZK-P wywierają na nich negatywny wpływ polityczny;

3) operacyjne zabezpieczanie pobytu działaczy ZK-P, w tym również Lecha Bądkowskiego, na terenie Łączyńskiej Huty. W trakcie powyższego szczególną uwagę zwrócić należy na:

- zachowanie się tych osób w trakcie pobytu i ewentualnie sposób spędzania przez nich czasu,
- ewentualne imprezy i spotkania ww. z udziałem stałych mieszkańców Łączyńskiej Huty.

kpt. Wojciech Raniewicz^c

Wyk. w 2 egz.

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – aa

Druk i oprac.: K.K./B.D.

Źródło: AIPN Gd, 003/83, t. 1, k. 129–130, oryginał, mps.

^c Powyżej nieczytelny podpis i pieczęć o treści: Z[astęp]ca naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku.

Nr 13

1973 maj 29, Warszawa – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW płk. Wiesława Komorowskiego do naczelnika Wydziału III KW MO w Gdańsku dotyczące odmowy publikacji książki Lecha Bądkowskiego pt. Huśtawka

Warszawa, dnia ^a29^a maja 1973 r.

Tajne

^bEgz. nr ^a2^a

**Naczelnik Wydziału III
Komendy Wojewódzkiej MO
w Gdańsku**

W lutym br. literat Lech **Bądkowski**, nie mając formalnej umowy, złożył w Państwowym Instytucie Wydawniczym w Warszawie maszynopis swojej książki pt. „Huśtawka” (napisanej w latach 1956–1958), z propozycją jej opublikowania.

Po negatywnej ocenie książki przez redaktorów PIW i niektórych krytyków literackich, głównie ze względu na jej antykomunistyczną treść, w końcu kwietnia br. udzielił Lechowi Bądkowskiemu odmowy opublikowania tej pozycji w kraju.

Nie jest wykluczone, że obecnie Lech Bądkowski może wykorzystać ten fakt do zasugerowanego mu przez Zbigniewa Herberta opracowania na temat jakoby wzmoczonej działalności cenzury.

^{a-a} *Wpisano odręcznie.*

^b *Po lewej stronie odręczny dopisek: OE-IV 0913/73.*

W załączeniu przesyłam maszynopis książki Lecha Bądkowskiego i recenzję krytyka literackiego – wyłącznie do wiadomości służbowej. Informacja ta nie może być wykorzystana w ewentualnych rozmowach z zainteresowanym lub źródłami informacji.

Z[astęp]ca naczelnika Wydz[iału] IV
Dep[artamentu] III MSW
(płk W[iesław] Komorowski¹)^c

Wyk. 2 egz.

Egz. nr 1 – adresat

Egz. nr 2 – aa

Opr. K. Maj.

Druk H.J.

Źródło: AIPN, 0236/211, t. 1, k. 145, oryginał, mps.

^c Powyżej podpis.

¹ Wiesław Komorowski (ur. 1931), płk MO; 1950–1952 słuchacz CW MBP, 1952–1954 mł. referent Wydziału IV Departamentu V MBP, 1954–1955 referent Wydziału VI Departamentu III MBP, 1955–1956 referent Wydziału IV Departamentu III KdsBP, 1957–1961 oficer operacyjny Wydziału IV Departamentu III MSW, 1961–1965 st. oficer operacyjny Wydziału IV Departamentu III MSW, 1965–1968 inspektor Wydziału IV Departamentu III MSW, 1968–1980 zastępca naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW, 1980–1986 naczelnik Wydziału V Departamentu III MSW, 1986–1988 w grupie rezerwowej przy Departamencie Kadr MSW (oddelegowany do MSZ w charakterze kuriera dyplomatycznego), 1988 r. naczelnik Wydziału X Departamentu III MSW. AIPN, 0604/1622, Akta osobowe.

Nr 14

1980 sierpień 17, Gdańsk – Informacja od TW ps. „Antoni” dotycząca planów utworzenia tzw. Rady Rzeczników

Źródło: TW ps. „Antoni”
Przyjął: ppłk mgr W[ojcich] Raniewicz
Hotel „Hevelius”
Dnia 17 VIII 1980 r.

Gdańsk, dnia 17 sierpnia 1980 r.

Tajne
Egz. nr ...

^aInformacja

1. W dniu 16 bm. ok. godz. 15.00 zadzwoniłem do Lecha Bądkowskiego, proponując mu spotkanie pod stoczną. Umówiliśmy się na godz. 17.00. W tym czasie przy bramie nr 2 trwał nieustający wiec. Przemawiał ktoś, kogo po głosie Bądkowski określił jako Bogdana Borusewicza¹. Mówił, że nieobecność milicji świadczy o słabości ustroju, a sile strajkujących. Następnie – jak mi się zdaje – [Dariusz] Kobzdej² odczytał oświadczenie Ruchu Młodej Polski stwierdzające, że walka toczy się o wyższe sprawy niż ekonomiczne. Po tem czytano artykuły z „Robotnika”, stare, nieaktualne i głupie: „Dyrektorzy jeżdżą luksusowymi samochodami, a robotnicy mogą taki samochód najwyżej polizać”. Przeszliśmy do 3 bramy (przy gazowni). Tam było tylko kilkunastu ludzi. W pewnej chwili ktoś zaczął krzyczeć przeraźliwie: „Pod 2. bramą atakuje milicja! Ratujcie się, uciekajcie!”. Stocznioowcy otworzyli bramę i uciekli do miasta. Bądkowski skomentował to: „To na pewno prowokacja tajniaków”. Bądkowski mówił mi, że w Gdańsku jest prawdopodobnie Jacek Kuroń³. Zaproponował mi też utworzenie zespołu rzeczników, złożonego z wybitnych

^a Po lewej stronie opatrzony parafą odręczny dopisek: Jest tu trochę i emocji w ocenie.

¹ Bogdan Borusewicz (ur. 1949), działacz opozycyjny, polityk. W 1968 r. skazany na 3 lata więzienia za kolportowanie ulotek na temat protestów studenckich w marcu; członek KOR, w 1977 r. współzałożyciel WZZ Wybrzeża, inicjator i organizator strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina w sierpniu 1980 r., czołowy działacz NSZZ „Solidarność”; w stanie wojennym ukrywał się, organizator i członek władz podziemnych struktur „S”, aresztowany w 1986 r., zwolniony na mocy amnestii; w 1989 r. przeciwnik obrad Okrągłego Stołu; w latach 1989–1991 we władzach reaktywowanego NSZZ „S” (przewodniczący ZR, wiceprzewodniczący Komisji Krajowej); w latach 1991–2001 poseł na Sejm RP, w latach 2001–2005 wicemarszałek Sejmiku Województwa Pomorskiego, od 2005 r. senator i marszałek senatu. W latach 1968–1969 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach sprawy operacyjnej krypt. „Nieznany”/„Żak”, następnie w latach 1976–1985 przez Wydział III KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Godot”.

² Dariusz Kobzdej (1954–1995), działacz opozycyjny, lekarz. W latach 1977–1979 uczestnik ROPCiO, w 1979 r. współzałożyciel RMP; uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina w sierpniu 1980 r., członek KOWzP; w stanie wojennym ukrywał się, w 1981 r. członek założyciel Klubu Myśli Politycznej im. Konstytucji 3 Maja, w 1987 r. współzałożyciel Gdańskiego Klubu Politycznego im. Lecha Bądkowskiego. W latach 1977–1985 inwigilowany przez Wydział III KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOR/KE krypt. „Zamek”.

³ Jacek Kuroń (1934–2004), polityk, działacz harcerski. Tworzył tzw. drużyny walterowskie; członek PZPR, działał w nurcie tzw. rewizjonistów, w 1964 r. usunięty z partii; w 1965 r. współautor „Listu otwartego do członków POP PZPR i do członków uczelnianej organizacji ZMS przy Uniwersytecie Warszawskim” – aresztowany za jego kolportaż i skazany na 3 lata więzienia, po wyjściu na wolność

przedstawicieli świata nauki i kultury Wybrzeża. Z takim pomysłem Bądkowski nosi się od dawna, rozmawiał m.in. na ten temat z prof. [Stanisławem] Hücklem⁴, który odmówił uczestnictwa. Borsewicz podsunał Bądkowskiemu kilka osób ze środowiska Politechniki [Gdańskiej], ale jak powiedział, Bądkowski to ma wszystko „przyklepać”. We wtorek Bądkowski obiecał dostarczyć mi założenia tego „ciała”.

2. Od Bądkowskiego pojechałem do Antoniego Faca, który zdał mi dokładnie relację z wydarzeń ostatnich godzin w stoczni. Ok. godz. 14.00 osiągnięto porozumienie Komitetu Strajkowego z dyrekcją. Stoczniowcy osiągnęli – jak podkreślił Fac – wszystko: podwyżki płac, budowę pomnika, przyjęcie do pracy [Anny] Walentynowicz⁵ i [Lecha] Wałęsę, legalizację Wolnych Związków Zawodowych, „glejty” bezpieczeństwa dla Komitetu Strajkowego. Wałęsa wobec tego polecił, aby ludzie do [godz.] 18.00 opuścili stocznice. W tym momencie do akcji wkroczył Ruch Młodej Polski, którego członkowie przedostali się na teren stoczni: „Chłopcy ci – mówił Fac – przebrali się w stoczniowe kombinezony, ale można ich było łatwo rozpoznać. Poznałem Aleksandra Halla⁶ oraz Bożenę⁷ i Mirosława Rybickich⁸. Za Bożeną szło chyba ze trzydziestu chłopaków. Słysza-

w 1967 r. lider grupy tzw. komandosów, w 1968 r. inicjator akcji protestacyjnej po zdjęciu *Dziadów* Adama Mickiewicza z repertuaru Teatru Narodowego w Warszawie, aresztowany i skazany na 3,5 roku więzienia; w 1975 r. współautor i sygnatariusz „Listu 59” do Sejmu PRL, w 1976 r. współtwórca i lider KOR; w latach 1980–1981 doradca NSZZ „Solidarność”; w stanie wojennym internowany, a następnie aresztowany pod zarzutem próby obalenia siłą ustroju PRL (zwolniony w 1984 r. na mocy amnestii); w 1989 r. uczestnik obrad Okrągłego Stołu; w latach 1989–1990 oraz 1992–1993 minister pracy i polityki społecznej; w latach 1989–2001 poseł na Sejm PRL/RP, w 2000 r. założył Uniwersytet Powszechny im. Jana Józefa Lipskiego w Teremiskach. Inwigilowany przez Departament III MSW w ramach SOR krypt. „Watra”.

⁴ Stanisław Hückel (1911–1980), inż. Członek PAN; w okresie międzywojennym nadzorował budowę bądź przebudowę portów w Gdyni, Władysławowie, Jastarni i Pucku; od 1945 r. związany z Politechniką Gdańską (1954–1956 rektor), od 1962 r. prof. zwyczajny, autor 9 monografii i 300 artykułów. W latach 1951–1953 był zarejestrowany przez Wydział IV/VIII A WUBP w Gdańsku jako informator ps. „Lisowski”. Zob. AIPN Gd, 0010/29, Teczka personalna informatora ps. „Lisowski”.

⁵ Anna Walentynowicz (1929–2010), działaczka opozycyjna. Uczestniczyła w strajkach i demonstracjach w grudniu 1970 r. w Gdańsku; od 1978 r. członek WZZ Wybrzeża, redaktorka drugoobiegowego pisma „Robotnik Wybrzeża”; jej zwolnienie z pracy w Stoczni Gdańskiej im. Lenina było bezpośrednią przyczyną wybuchu strajku w sierpniu 1980 r.; członek Prezydium MKS, następnie członek Prezydium MKZ w Gdańsku (odwołana w kwietniu 1981 r. po konflikcie z Lechem Wałęsą); w stanie wojennym internowana; w 2010 r. zginęła w katastrofie smoleńskiej. W latach 1978–1990 inwigilowana przez Wydział IIIA/Inspektorat 2 KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Suwnicowa”/„Emerytka”.

⁶ Aleksander Hall (ur. 1953), historyk, działacz opozycyjny, polityk. Od 1977 r. uczestnik ROPCiO, działacz SKS, w 1979 r. współzałożyciel i jeden z liderów RMP, redaktor niezależnego pisma „Bratniak”; w 1981 r. doradca Lecha Wałęsę; w stanie wojennym ukrywał się i działał w konspiracyjnych strukturach „Solidarności”, ujawnił się po ogłoszeniu amnestii w 1984 r.; w 1989 r. uczestnik obrad Okrągłego Stołu; minister bez teki w rządzie Tadeusza Mazowieckiego; w latach 1991–1993 oraz 1997–2001 poseł na Sejm RP. W latach 1978–1989 inwigilowany przez Wydział III KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Hak”/„Arka”.

⁷ Bożena Rybicka-Grzywaczewska (ur. 1957), działaczka opozycyjna. 1977–1980 uczestniczka ROPCiO, w 1979 r. współzałożycielka RMP; w sierpniu 1980 r. uczestniczka strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, od jesieni 1980 r. sekretarka Lecha Wałęsę; w stanie wojennym początkowo ukrywała się, w 1984 r. wyjechała do Francji, gdzie współpracowała z pismem „Kontakt” i Biurem Koordynacyjnym „Solidarności” w Brukseli; w 1988 r. powróciła do Polski, po 1989 r. zajęła się działalnością charytatywną i dobroczynną. W latach 1983–1984 inwigilowana przez Inspektorat 2 WUSW w Gdańsku w ramach KE krypt. „Alka”.

⁸ Mirosław Rybicki (ur. 1955), działacz opozycyjny. Współpracował z wieloma środowiskami opozycyjnymi (m.in. KOR, ROPCiO, SKS, WZZ), w 1979 r. współzałożyciel RMP; w sierpniu 1980 r.

łem, jak jeden mówił: „Przecież nie możemy opuścić stoczni, jutro ma przyjść ksiądz, będzie odprawiona msza”. W tym czasie grupa młodych stoczniowców zaczęła skandować: „Trzy tysiące!” (chodziło o podwyżkę płac o trzy tysiące). Otwarto bramy i ludzie zaczęli wychodzić, ale członkowie RMP wzywali do pozostania. Jak mówiły matka i żona stoczniowca nazwiskiem Szarmach, które przyszły do Faców pod 1. bramą (przy przystanku kolejowym „Gdańsk-Stocznia”), doszło do awantur, wyzwisk, niemal bijatyki między wychodzącymi a pozostającymi. Ostatecznie w stoczni pozostało około trzech tysięcy ludzi. „Zmarnują wszystkie zdobycze osiągnięte przez Wałęsę – mówił Fac – smarkacze, chuligani. Im wcale nie chodzi o poprawę warunków ekonomicznych. Chcieliby zmiany ustroju i doczekają się tego, co było w Czechosłowacji w 1968 r.” Anna Walentynowicz była bardzo dobrze widziana na stoczni, ale dzisiaj skompromitowała się, mówiąc do wychodzących: „Nie wiedziałam, że stoczniowcy mają długie ryje (w domyśle są świny). W tej chwili wszystkie wywalczone przez Wałęsę postulaty są świstkiem do podarcia”.

3. W dniu 17 bm. uczestniczyłem w mszy, która została odprawiona pod stoczną. Ołtarz był ustawiony na terenie stoczni, kilkanaście metrów od 2. bramy. W mszy uczestniczyli stoczniowcy, którzy dalej strajkują, i ok. 2,5–3 tys. osób z zewnątrz. Mszę odprawił proboszcz parafii [pw.] św. Brygidy. Kazanie było ogłędne, choć ksiądz wspomniął o Westerplatte jako zapleczu stoczni. Na zakończenie odśpiewano „Boże, coś Polskę”. Wierni śpiewali tylko jedną zwrotkę (tak jak się śpiewa normalnie w kościołach), natomiast członkowie RMP odśpiewali wszystkie cztery zwrotki, jak na modlitwach w kościele Mariackim w intencji Kobzdeja i [Tadeusza] Szczudłowskiego⁹. Widziałem Kobzdeja w rozmowie z reporterami filmowymi na dachu biura przepustek. Pod koniec mszy widziałem, że Piotr Dyk¹⁰ opuścił teren stoczni i poszedł do miasta. Po mszy ustawiono pod stoczną krzyż dla uczczenia ludzi, którzy zginęli w 1970 r.

4. Zdaniem Faca, pań Szarmachowych i innych ludzi, z którymi rozmawiałem, społeczeństwo jest już zmęczone strajkiem (zwłaszcza komunikacji miejskiej). Słyszałem głosy, że „tę garstkę młodzieży w stoczni powinna rozpedzić milicja”, „nareszcie powinno się zaprowadzić porządek”. Jak sądzę, członkowie Ruchu Młodej Polski oraz Wałęsa i Walentynowicz będący pod wpływem WZZ i KSS „KOR”, którzy całkowicie zaangażowali się w strajk, nie widzą możliwości odwrotu. Chcieliby doprowadzić do strajku powszechnego i obalenia ustroju socjalistycznego.

„Antoni”

uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, w 1981 r. podczas I KZD NSZZ „Solidarność” organizował druk gazety zjazdowej „Głos Wolny”; w stanie wojennym początkowo ukrywał się, ujawnił się w grudniu 1982 r. W latach 1986–1989 inwigilowany przez Wydział III WUSW w Gdańsku w ramach SOS krypt. „Rybak”.

⁹ Tadeusz Szczudłowski (ur. 1933). W latach 1958–1968 oficer Marynarki Wojennej, pomimo posiadania uprawnień oficera Marynarki Handlowej pozbawiony możliwości pracy na morzu, zajmował się rzemiosłem artystycznym; od 1977 r. uczestnik ROPCiO, prowadził w swoim mieszkaniu punkt informacyjny; w sierpniu 1980 r. uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, w 1981 r. gość honorowy I KZD NSZZ „Solidarność”; w stanie wojennym internowany. W latach 1976–1988 inwigilowany przez Wydział III KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOS/SOR krypt. „Pisarze”/„Morena”.

¹⁰ Piotr Dyk (ur. 1954), działacz opozycyjny, lekarz. Od 1976 r. współpracownik KOR, w 1977 r. współzałożyciel SKS, 1979–1980 działacz RMP; w sierpniu 1980 r. uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina; w stanie wojennym ukrywał się; w 1984 r. wyemigrował do USA. W latach 1976–1984 inwigilowany przez Wydział III KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOS/KE krypt. „Znachor”.

Zadania:

1. Takie jak na poprzednim spotkaniu.
2. Odbyć jak największe ilości rozmów w dniu dzisiejszym (A[leksander] Hall, J[an] Samsonowicz¹¹, J[an] Zapolnik¹², K[azimierz] Szołoch)¹³. W trakcie przeprowadzanych rozmów wysondować opinie strajkujących, jakie mają plany, co chcą osiągnąć, przedłużając strajk.
3. Jeśli to będzie możliwe, jutro dostać się z pomocą Faca do stoczni i przeprowadzić rozmowę z członkami Komitetu Strajkowego, a szczególnie z L[echem] Wałęsą.

„Antoni”

Uwagi i przedsięwzięcia:

Spotkanie odbyłem z zachowaniem zasad konspiracji. W spotkaniu wziął udział płk T[adeusz] Zawadzki¹⁴ z MSW.

W czasie spotkania omówiono z TW szczegółowo przekazane mu zadania oraz sposób ich realizacji. TW zgodnie z naszymi sugestiami zapewnił sobie dotarcie do „Rady Rzeczników”, którą chce utworzyć L[ech] Bądkowski – będzie miał również wpływ na podejmowane przez nią decyzje. Z powyższej informacji wynika, że grupa młodych

¹¹ Jan Samsonowicz (1944–1983), poeta, działacz opozycyjny. Członek i przewodniczący Koła Młodych ZLP w Gdańsku; uczestnik Duszpasterstwa Akademickiego; od 1977 r. współpracownik ROPCiO, od 1978 r. – WZZ Wybrzeża, w 1979 r. współzałożyciel RMP; w sierpniu 1980 r. brał udział w strajku w Akademii Medycznej w Gdańsku; członek Prezydium MKS, przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Akademii Medycznej, członek Prezydium ZR Gdańskiego NSZZ „Solidarność”, w 1981 r. delegat na I KZD NSZZ „Solidarność”; w stanie wojennym internowany; zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach. W latach 1976–1978 inwigilowany przez Wydział IV KW MO w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Dominik”, następnie w latach 1978–1984 przez Wydział III KW MO/WUSW w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Samson”.

¹² Jan Zapolnik (ur. 1927), żołnierz AK-WiN, działacz opozycyjny. Uczestnik protestów robotniczych w grudniu 1970 r. w Stoczni Gdańskiej; od 1977 r. uczestnik ROPCiO, w latach 1978–1980 członek WZZ Wybrzeża, w sierpniu 1980 r. uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina; w stanie wojennym internowany; w latach 1984–1989 działacz KIK w Warszawie i Białymstoku, uczestnik strajków w 1988 r. W latach 1978–1980 inwigilowany przez Wydział IIIA KW MO w Gdańsku w ramach SOR krypt. „Pacjent”, następnie w latach 1980–1989 przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach KE krypt. „Pacjent”/„Rencista”.

¹³ Kazimierz Szołoch (1932–2009), działacz opozycyjny. Jeden z przywódców strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina w grudniu 1970 r.; od 1978 r. uczestnik ROPCiO i członek WZZ Wybrzeża, kolporter prasy niezależnej; w sierpniu 1980 r. uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, następnie działacz NSZZ „Solidarność”. Inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach KE/SOS krypt. „Kazek” oraz SOR krypt. „Kurier”.

¹⁴ Tadeusz Zawadzki (ur. 1930), płk MO; 1950–1952 słuchacz CW MBP, 1952–1953 mł. referent Wydziału III Departamentu III MBP, 1953–1955 referent Wydziału III Departamentu III MBP/KdsBP, 1955–1957 referent Wydziału I Departamentu III KdsBP/MSW, 1957–1961 oficer operacyjny Wydziału I Departamentu III MSW, 1961–1963 st. oficer operacyjny Wydziału I Departamentu III MSW, 1963–1967 st. oficer operacyjny Wydziału II Departamentu III MSW, 1967–1968 inspektor Wydziału II Departamentu III MSW, 1968–1970 inspektor Departamentu I MSW, 1970–1974 inspektor Wydziału II Departamentu III MSW, 1974–1977 st. inspektor Wydziału II Departamentu III MSW, 1977–1979 st. inspektor Wydziału IX Departamentu III MSW, 1979–1986 zastępca naczelnika Wydziału V Departamentu III MSW, 1986–1988 naczelnik Wydziału X Departamentu III MSW. AIPN, 0604/1642, Akta osobowe.

stoczniovców kontynuujących strajk jest wyraźnie inspirowana do działania przez przedstawicieli RMP oraz WZZ i KSS „KOR”, którzy zmierzają do osiągnięcia (na tym etapie działania) postawionych sobie celów politycznych.

Przekazane informacje przez TW zostaną wykorzystane do właściwego ukierunkowania działań operacyjnych oraz w meldunkach do MSW^b.

Wyk. w 4 egz.

Egz. nr 1 – t[eczka] pr[acy] TW

Egz. nr 2 – Wyciąg – Wydz[iał] IIIA wm.

Egz. nr 3 – spr[awa] oper[acyjnego] roz[pracowania] „Inspirator”

Egz. nr 4 – spr[awa] oper[acyjnego] roz[pracowania] „Młodzieżowcy”

Druk G.M.

Źródło: AIPN Gd, 0046/364, t. 1, k. 182–183, oryginał, mps.

^b *Poniżej nieczytelny podpis i pieczęć o treści: Naczelnik Wydziału III KW MO w Gdańsku ppłk mgr Wojciech Raniewicz.*

1980 sierpień 21, Gdańsk – Deklaracja Oddziału Gdańskiego Związku Literatów Polskich wyrażająca poparcie dla strajkujących

Dnia 21 sierpnia 1980 r. niżej podpisani członkowie Gdańskiego Oddziału Związku Literatów Polskich zebrali się celem omówienia sytuacji powstałej w Gdańsku, na Przymorzu Gdańskim i w szeregu miast wzdłuż Wybrzeża, od Szczecina po Elbląg.

Uważamy za swój obywatelski obowiązek, wzmożony odpowiedzialnością moralną pisarza, przedstawić społeczeństwu nasz pogląd na sposoby postępowania celem zapobieżenia fizycznemu wybuchowi wrogości, celem powstrzymania stron od stosowania jakichkolwiek represji teraz i w przyszłości, celem przyspieszenia stopniowego powrotu społeczeństwa do życia w normalnych warunkach i rozwiązywania jego problemów. Z powodu odcięcia telekomunikacyjnego Gdańska od głębi kraju nie możemy porozumieć się z Zarządem Głównym Związku Literatów Polskich w Warszawie dla wymiany zdań i nakłonienia najwyższej instancji związku do zabrania głosu, tym bardziej więc odczuwamy ciężący na nas obowiązek publicznego wystąpienia z [a] apelem o **spokój, ład, nie uciekanie się do siły lub gróźb jej użycia przez kogokolwiek**.

Z apelem tym zwracamy się do władz politycznych, do strajkujących z Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym na czele, obradującym na terenie Stoczni Gdańskiej, do całego społeczeństwa ww. obszarów. Wyrażamy najgłębsze przeświadczenie, że nie należy szermować wymaganiami polskiej racji stanu, używając tej racji jako straszaka przed sojusznikami Polski, a zarazem za jego pomocą, broniąc interesów warstwy rządzącej Polską.

Strajkujący nie wysuwają i – jesteśmy o tym przekonani – nie będą wysuwali żądań zagrażających bezpieczeństwu Polski, jak zmiany w systemie państwowym środkami niedemokratycznymi, osłabienia sojuszu ze Związkiem Radzieckim, umniejszenia obronności Układu Warszawskiego. Zdaniem naszym konieczne jest dokonanie głębokich reform w państwie drogą **ewolucji zabezpieczonej** i kontrolowanej, a zatem rozpoczynanej już zaraz z podaniem do publicznej i wiążącej wiadomości wiarygodnych środków gwarantujących jej konsekwentne przeprowadzenie wtedy, gdy niebezpieczeństwo bezpośredniego konfliktu minie.

Takim środkiem jest, w naszym przekonaniu, utworzenie **nowych związków zawodowych** posiadających samodzielną pozycję wobec instytucji partyjno-państwowych, związków, których władze będą wybierane przez pracowników bez jakiegokolwiek nacisku ze strony tych instytucji.

Jest nim odnowa całego systemu przedstawicielskiego od dołu do góry, więc z sejmem na czele, polegająca na wyłonieniu przedstawicieli społeczeństwa w drodze prawdziwego wyboru.

Jest nim otwarta odpowiedzialność przed społeczeństwem osób sprawujących władzę za ich czyny. Tak więc musi być wreszcie ujawniona prawda o okolicznościach, które doprowadziły do wybuchu w grudniu 1970 r., i o ludziach, którzy wtedy wydawali

^a *Skreślone słowo nieczytelne, powyżej nadpisano: powszechnym.*

decyzje. Zdać sprawę ze swych poczynań powinny także osoby, które doprowadziły lub dopuściły do obecnego stanu napięcia w kraju. **W tej chwili najważniejsze jest podjęcie przez władze konkretnych rozmów z Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym.** Chodzi o najszybsze przywrócenie normalnych warunków życia i pracy. Na dalszym planie, ale sprawą wielkiego znaczenia dla społeczeństwa polskiego, jest rozwój twórczości pisarskiej i artystycznej. W tej dziedzinie na czoło wysuwają się dwa pilne postulaty: anulowanie dekretu o Urzędzie Kontroli [Prasy], Publikacji [i] Widowisk i zastąpienie go ustawą sejmową ograniczającą cenzurę do najistotniejszych elementów bezpieczeństwa państwa i jego miejsca w układzie międzynarodowym, oraz przestrzeganie prawa do publikowania dla wszystkich pisarzy i pełnej swobody poruszania się po kraju i wyjazdu za granicę.

Zwracamy się do najszerszych kręgów inteligencji polskiej, do literatów, do dziennikarzy, na których teraz spoczywa szczególnie ważny obowiązek rzetelnego informowania społeczeństwa, do artystów, do ludzi nauki i techniki o przyłączenie się do naszego wystąpienia.

Gdańsk, 21 sierpnia 1980 r.

Powyższą deklarację redagowali: [Teresa] Ferenc¹, [Lech] Bądkowski, [Zbigniew] Jankowski², [Mieczysław] Czychowski, [Stanisław] Załuski, [Zbigniew] Szymański.

Projekt podpisali z niewielkimi poprawkami: [Stanisław] Dąbrowski, Czychowski, Bądkowski, Jankowski, [Mirośław] Stecewicz, Załuski, Szymański, Ferenc, [Kazimierz] Nowosielski³, [Bolesław] Fac oraz [Maria] Boduszyńska-Borowikowa (z jej upoważnienia podpis złożył Lech Bądkowski). Z członków Koła Młodych przy Oddziale Gdańskim ZLP – Zbigniew Joachimiak⁴, w imieniu pięcioosobowego Zarządu Koła Młodych.

Źródło: AIPN Gd, 0046/364, t. 1, k. 298, oryginał, mps.

¹ Teresa Jankowska-Ferenc (ur. 1934), poetka. Debiutowała w 1958 r.; była prezesem Oddziału Gdańskiego ZLP przed jego zawieszeniem w grudniu 1981 r.; w latach osiemdziesiątych współpracowała z Duszpasterstwem Środowisk Twórczych w Gdańsku.

² Zbigniew Jankowski (ur. 1931), poeta. Debiutował w 1956 r.; w latach 1960–1965 redaktor Rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, współpracownik pisma „Nowiny” w Rybniku; w latach 1979–1996 był aktywnie związany z Duszpasterstwem Akademickim oraz Duszpasterstwem Środowisk Twórczych w Gdańsku; współorganizator i członek Stowarzyszenia Marynistów Polskich.

³ Kazimierz Nowosielski (ur. 1948), poeta, historyk literatury polskiej, prof. UG. Z Uniwersytetem Gdańskim jest związany od 1972 r.; powołał i współredagował podziemne pismo „Podpunkt”, a po zniesieniu stanu wojennego kwartalnik „Tytuł”.

⁴ Zbigniew Joachimiak (ur. 1950), poeta. Jeden z założycieli grupy poetyckiej „Wspólność” i liderów ruchu poetyckiego „Nowej Prywatności”, związany z kwartalnikiem „Punkt” i miesięcznikiem „Autograf”, obecnie jest redaktorem naczelnym i wydawcą kwartalnika „Migotania, przejaśnienia”. W latach 1976–1977 inwigilowany przez Wydział III KW MO w Gdańsku w ramach SOS krypt. „Juniorzy” (wspieranie finansowe działalności KOR), w 1982 r. został zarejestrowany przez Wydział II KW MO w Gdańsku jako KTW, w 1984 r. kategorię rejestracji zmieniono na TW ps. „Nowakowski”, zdjęty z ewidencji w 1990 r. Zob. AIPN, Karta EO-4/77 z Kartoteki odtworzeniowej b. Biura „C” MSW dot. Z. Joachimiaka; AIPN Gd, Karta E-15 z Kartoteki odtworzeniowej b. SB WUSW w Gdańsku dot. Z. Joachimiaka.

Nr 16

1980 sierpień 25, Gdańsk – Informacja od TW ps. „Rybak” dotycząca wydania wspólnego oświadczenia dziennikarzy na temat ich pracy w czasie trwania strajku

^aŹródło: TW „Rybak”

Przyjął: kpt. W[aldemar] Misiewicz¹

Miejsce: pokój hotelowy^a

^aTajne spec[jalnego] znaczenia

Egz. nr 1^a

Gdańsk, 25 sierpnia 1980 [r.]

^aInformacja^a

W dniu dzisiejszym na zapleczu biura prasowego MKS (sala pamiątek w budynku BHP na I piętrze) Lech Bądkowski usiłował zmontować wspólne oświadczenie dziennikarzy krajowych na temat ich pracy^b. Oświadczenie miało zawierać elementy potępiające dotychczasowy sposób informowania na temat wydarzeń w stoczniach Wybrzeża. Zostało ono storpedowane przez dziennikarkę z „Trybuny Ludu” – [Irenę] Dryll². Podjęła ona dyskusję ze zgromadzonymi dziennikarzami. Dyskusja szybko przerodziła się w kłótnię i awanturę. W rezultacie ktoś ze służby porządkowej zagroził wyrzuceniem całego towarzystwa z lokalu przy pomocy porządkowych, zaznaczając lojalnie, że p. Dryll zostanie wyrzucona jako pierwsza. Doszło do ogólnej awantury między obsługą biura, która zarzucała kłamliwość informacji w prasie krajowej, a dziennikarzami – tym razem już zjednoczonymi – że krajowym dziennikarzom utrudnia się pracę, że nie mają oni takiego jak dziennikarze zagraniczni dostępu do informacji.

II^c. Zenon Pałka³ z N[iezależnej] O[ficyny] W[ydawniczej] przebywający w Stoczni Gdańskiej powiedział, że w dniu wczorajszym uzyskiwano połączenia przy pomocy hasła MKS zgłaszanego na centrali telefonicznej. Połączenia były realizowane natychmiast. Chodzi tu oczywiście o połączenia z Warszawą.

„Rybak”

^{a-a} Fragment napisany odręcznie.

^b Na lewym marginesie parafa.

^c Na lewym marginesie opatrzony parafą odręczny dopisek: Połączenie [ręczne – tak odczytano] z W[arsza]wą jest.

¹ Waldemar Misiewicz (ur. 1945), mjr MO; 1971–1973 inspektor Referatu ds. SB KD MO w Nowej Hucie, 1973–1974 st. inspektor Referatu ds. SB KD MO w Nowej Hucie, 1974–1977 inspektor Wydziału VI Departamentu III MSW, 1977–1979 inspektor Wydziału IX Departamentu III MSW, 1979–1982 inspektor Wydziału V Departamentu III MSW, 1982–1985 inspektor Wydziału IX Departamentu III MSW, 1985–1986 st. inspektor Wydziału IX Departamentu III MSW. AIPN, 0604/1109, Akta osobowe.

² Irena Dryll (ur. 1937). Wieloletnia dziennikarka „Trybuny Ludu”, członek egzekutywy POP PZPR tegoż dziennika; wiceprezes SDP.

³ Zenon Pałka (ur. 1952), działacz opozycyjny. Współpracownik KOR, współorganizator SKS we Wrocławiu; członek MKZ NSZZ „Solidarność” we Wrocławiu; w stanie wojennym internowany; w 1983 r. wyległ do Berlina Zachodniego. W latach 1977–1983 inwigilowany przez Wydział III KW MO we Wrocławiu w ramach SOR krypt. „Kameleon”.

PS. Lech Bądkowski jest rzecznikiem prasowym MKS. W dniu dzisiejszym udzielał już kilka razy wywiadów i przekazywał oświadczenia dla prasy zagranicznej.

„Rybak”

^aUwagi^a

^aW załączeniu przekazany przez TW numer specjalny „Biuletynu Informacyjnego” KOR, przywieziony z Warszawy w większej ilości przez J[ana] Nelkena⁴, który jest kolportowany wśród strajkujących^a.

^aInsp[ektor] Wydz[iału] V
Dep[artamentu] III MSW
kpt. W[aldemar] Misiewicz^a

^aWyk. 2 egz.

Nr 1 – Wydz[iał] III [KW MO] Gdańsk

Nr 2 –teczka pracy TW^a

Źródło: AIPN Gd, 0046/364, t. 1, k. 317, oryginał, mps.

⁴ Jan Nelken (ur. 1949), informatyk, programista. Kolporter pism bezdebitowych (od 1978 r. związany z Niezależną Oficyną Wydawniczą). Zarejestrowany 3 XI 1972 r. przez Wydział II Departamentu III MSW jako KO ps. „Janek”, 14 XI 1974 r. zdjęty z ewidencji, następnie zarejestrowany ponownie przez tę samą jednostkę 6 I 1978 r. jako TW ps. „Marian”, zdjęty z ewidencji 30 VIII 1982 r. z powodu wyjazdu za granicę. Zob. AIPN, 00170/784, t. 1, Teczka personalna TW ps. „Marian”.

1985 marzec 26, Gdańsk – Meldunek operacyjny Wydziału III WUSW w Gdańsku dotyczący zakończenia prowadzenia sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Inspirator” z powodu zgonu figuranta Lecha Bądkowskiego

Tajne^a

Meldunek operacyjny^b

[Tabela kodowa:]

Identyfikator meldunku: 001509/84^c.

1. Nadawca meldunku: Wydział III WUSW w Gdańsku GD2B00.
2. Data nadania meldunku: 26 III 1985 [r.].
3. Nr rejestracyjny: „C” GD008591.
4. Dane osobowe inspektora operacyjnego: Ropelewski Maciej¹ – 339864.
5. Zagrożenie (fakt): Wykorzystywanie organizacji społeczno-politycznych i stowarzyszeń do prowadzenia negatywnej dział[alności] polit[ycznej] – 01023.

[...] ^d

16. Sposób zakończenia sprawy: Śmierć figuranta – M.

[...] ^d

Objęcie kontrolą operacyjną w ramach sprawy operacyjnej krypt. „**Inspirator**” członka Oddziału Gdańskiego Związku Literatów Polskich **Lecha Bądkowskiego, s. Kazimierza i Zofii z d. Faustman, ur. 24 I 1920 r. w Toruniu, narodowość i obywatelstwo polskie, wykształcenie wyższe, rozwiedziony, bezpartyjny, zam[ieszkały] Gdańsk, ul. [...],** podyktowane było uaktywnieniem się ww. na płaszczyźnie Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, jak również podejmowaniem przez figuranta negatywnej działalności w ramach Oddziału Gdańskiego Związku Literatów Polskich. Wspomnianą działalność figuranta postanowiono wyjaśnić w ramach zagrożenia – „wykorzystanie organizacji społeczno-politycz[nej] i stowarzyszeń do prowadzenia negatywnej działalności politycznej”. Pierwsza próba oficjalnego zaprezentowania przez L[echa] Bądkowskiego poglądów prezentowanych przez aktywistów zorganizowanych elementów antysocjalistycznych

^a *Poniżej pieczęć nagłówkowa o treści: Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Gdańsku 09. L.dz. BA-0611/85. Numer dziennika wpisano odręcznie*

^b *Powyżej napisano odręcznie: „C”. Po lewej stronie parafa i pieczęć o treści: Zastępca szefa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych ds. Służby Bezpieczeństwa w Gdańsku płk mgr Zenon Ring.*

^c *W oryginale omyłkowo: 74.*

^d *Pominięto niewypełnione punkty tabeli.*

¹ Maciej Ropelewski (ur. 1951), kpt. MO; 1976–1978 inspektor Wydziału Dochodzeniowego KM MO w Gdyni, 1978–1979 inspektor Wydziału Ruchu Drogowego KM MO w Gdyni, 1979–1981 inspektor Wydziału III KW MO w Gdańsku, 1981–1985 st. inspektor Wydziału III KW MO/WUSW w Gdańsku, 1985–1986 kierownik sekcji Wydziału III WUSW w Gdańsku, 1986–1988 naczelnik Wydziału Paszportów RUSW w Gdyni, 1988–1989 st. inspektor Wydziału II WUSW w Gdańsku. AIPN Gd, 214/2448, Akta osobowe.

miała miejsce na forum Oddziału Gdańskiego ZLP w dniu 16 II 1979 r. W trakcie wspomnianego zebrania dyskusyjnego zainicjowanego przez figuranta przedstawił on swoje przemyślenia zawarte w opracowaniu pt. „Twarzą do przyszłości” – rozważania o polityce Polski.

Tendycyjna ocena współczesnych realiów społeczno-politycznych PRL nie spotkała się z szerszym^e zainteresowaniem odbiorców, a wręcz przeciwnie – większość uczestników spotkania negatywnie ustosunkowała się do przedstawionych tez. Ta nieudana próba publicznego uzewnętrznienia swoich poglądów oraz zainteresowania nimi gdańskich literatów spowodowała, iż L[ech] Bądkowski zajął się aktywniej sprawami związanymi bezpośrednio z działalnością Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Niezależnie od powyższego figurant nadal utrzymywał kontakty z przedstawicielami aktywistów zorganizowanych elementów antysocjalistycznych, którym przekazywał swoje opracowania do opublikowania na łamach nielegalnych wydawnictw.

Kolejne wystąpienie L[echa] Bądkowskiego o wrogiej wymowie na forum Związku Literatów Polskich miało miejsce w listopadzie 1979 r. podczas Zjazdu Sprawozdawczego ZLP w Radziejowicach. W trakcie swojego wystąpienia figurant zrelacjonował w kontekście konstytucyjnych praw każdego obywatela Polski sprawę „bezprawnych represji”, jakie dotknęły ze strony władz członka Oddziału Gdańskiego ZLP – Stanisława Załuskiego. Bezpośrednią konsekwencją powyższego wystąpienia było – przy dodatkowej inspiracji L[echa] Bądkowskiego – wystosowanie przez Zarząd Oddziału Gdańskiego ZLP oficjalnego pisma z protestem do przewodniczącego WRN w Gdańsku, Prezydium Zarządu Głównego ZLP w Warszawie oraz prokuratora wojewódzkiego w Gdańsku.

Zaostrzająca się latem 1980 r. sytuacja społeczno-polityczna na Wybrzeżu spowodowała ożywienie działalności figuranta na ^fniwie literackiej. W tym okresie opracował on i przedstawił na zebraniu Oddziału Gdańskiego ZLP w dniu 21 VIII 1980 r. deklarację stanowiącą tendycyjną próbę oceny ówczesnej sytuacji przez pisarzy środowiska gdańskiego, poruszającą jednocześnie wszystkie kwestie wysuwane przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy przy Stoczni Gdańskiej im. Lenina. Opracowaną przez L[echa] Bądkowskiego deklarację podpisało trzydziestu literatów oraz osiemnaście osób należących do Koła Młodych przy Oddziale Gdańskim ZLP. Wspomniana deklaracja została ogłoszona na wiecu w Stoczni Gdańskiej im. Lenina oraz rozkolportowana na terenie Trójmiasta.

Kolejną inicjatywą L[echa] Bądkowskiego wiążącą się z gdańskim środowiskiem literackim, z którą wystąpił on na forum Zarządu Głównego ZLP w Warszawie, były postulaty stawiane podczas kolejnych zebrań sierpniowych i wrzesniowych w 1980 r. Oddziału Gdańskiego ZLP, wiążącą się bezpośrednio z podstawowymi problemami nurtującymi środowisko literackie w kontekście zmian sytuacji społeczno-politycznej w kraju po zakończeniu fali strajków na Wybrzeżu.

Równoległe aktywne uczestnictwo L[echa] Bądkowskiego w pracach Komisji ds. Informacji Publicznej i Prasowej spowodowało, iż począł on stopniowo popadać w konflikt z działaczami KSS „KOR”, którzy zaczęli dominować w gdańskim MKZ NSZZ „Solidarność”.

^e *Woryginalne*: naszym.

^{f-f} *Wpisano odręcznie*.

Powyższa sytuacja spowodowała, iż figurant krytycznie ustosunkował się do rozwijającego [się] ruchu związkowego oraz niektórych jego przywódców, czego dał wyraz w trakcie spotkania autorskiego w październiku 1980 r. odbywającego się w ramach XI Dekady Pisarzy Wybrzeża. W swym wystąpieniu poruszał również kwestie wiążące się z trudnościami stwarzanymi przez władzę tworzącemu się nowemu związkowi NSZZ „Solidarność”.

Biorąc następnie aktywny udział w obradach XXI Zjazdu Delegatów Związku Literatów Polskich w Warszawie, figurant wygłosił referat omawiający najistotniejsze problemy nurtujące pisarzy w kontekście ówczesnej sytuacji wewnętrznej w kraju z jej szerszymi uwarunkowaniami międzynarodowymi. Niezależnie od powyższego L[ech] Bądkowski w trakcie wspomnianych obrad wybrany został do Zarządu Głównego ZLP.

Początek 1981 r. przyniósł kolejną negatywną inicjatywę figuranta w postaci opracowania – „Apel pisarzy gdańskich”, wygłoszonego na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym Oddziału Gdańskiego ZLP w styczniu 1981 r., kładącego główny nacisk na unaocznienie społeczeństwu konieczności unormowania wewnętrznej sytuacji w kraju, mogącej być podstawą właściwego rozwijania się ruchu związkowego.

W marcu 1981 r. figurant opracował kolejne oświadczenie gdańskiego środowiska literackiego kierowane do premiera W[o]jciecha Jaruzelskiego, będące przejawem zaniepokojenia środowiska pisarzy gdańskich objawami naruszania praworządności przez władzę, zawierające jednocześnie apel o rozładowanie napiętej sytuacji w kraju. Pod wspomnianym oświadczeniem podpisało się dwudziestu czterech literatów – członków Oddziału Gdańskiego ZLP.

Wprowadzenie stanu wojennego w PRL w dniu 13 grudnia 1981 r. spowodowało, iż figurant zaprzestał podejmowania negatywnych inicjatyw na płaszczyźnie literackiej.

Począwszy od początków 1982 r. stan zdrowia figuranta uległ znacznemu pogorszeniu, co spowodowało, iż wyłączył się on z jakiegokolwiek czynnej działalności zarówno na płaszczyźnie ZLP, jak i ZK-P.

Niezależnie od powyższego L[ech] Bądkowski sygnował nadal swoim nazwiskiem wszelkie negatywne inicjatywy, z jakimi występowali przedstawiciele gdańskiego środowiska literackiego, szczególnie w osobie Antoniego Bolesława **Faca** – pełniącego w tym nową^g funkcję prezesa Oddziału Gdańskiego ZLP. Figurant utrzymywał również nadal kontakty z przedstawicielami środowisk negatywnie nastawionych do obecnej sytuacji w kraju.

Konsekwencją stale pogarszającego się stanu zdrowia figuranta był jego zgon w dniu 24 II 1984 r.

Niezależnie od powyższego informuję, iż w trakcie prowadzenia sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „**Inspirator**” wyjaśniono i udokumentowano następujące zagrożenia:

- Negatywna inicjatywa polityczna wobec władz państwowo-politycznych – 002676/78;
- Organizowanie nieformalnych grup szkoleniowych – 003317/78;
- Nieformalna grupa antysocjalistyczna – 002286/80;
- Organizowanie konferencji prasowych – 002287/80;

^g Słowo skreślone, powyżej nadpisano odręcznie: czasie.

– Wykorzystanie organizacji społeczno-politycznych i stowarzyszeń do prowadzenia negatywnej działalności politycznej – 000260/81;

– Kolportaż materiałów (broszury, książki, opracowania) opublikowanych przez nielegalne wydawnictwo w kraju – 003984/78.

Mając na uwadze powyższe, prowadzenie sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „**Inspirator**” zakończono, a zebrane materiały złożono w Wydziale „C” tut[ejszego] WUSW.

Wnioski:

– Zebrany w toku prowadzenia sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „**Inspirator**” materiał w pełni potwierdził zasadność założenia sprawy operacyjnej, wszechstronnie wyjaśniając wrogą działalność L[echa] Bądkowskiego w ramach wprowadzonych zagrożeń.

– Prowadzona w ramach sprawy operacyjnej krypt. „**Inspirator**” aktywna kontrola operacyjna figuranta pozwoliła na zabezpieczenie dopływu informacji, umożliwiając tym samym podejmowanie szeregu przeciwdziałań, które w znacznym stopniu ograniczyły negatywną działalność prowadzoną przez L[echa] Bądkowskiego w gdańskim środowisku kulturotwórczym^h.

Źródło: AIPN Gd, 0046/829, t. 2, k. 66–70, oryginał, mps.

^h *Poniżej nieczytelny podpis i pieczęć o treści: Naczelnik Wydziału III WUSW w Gdańsku kpt. mgr Leon Stańczyk.*